

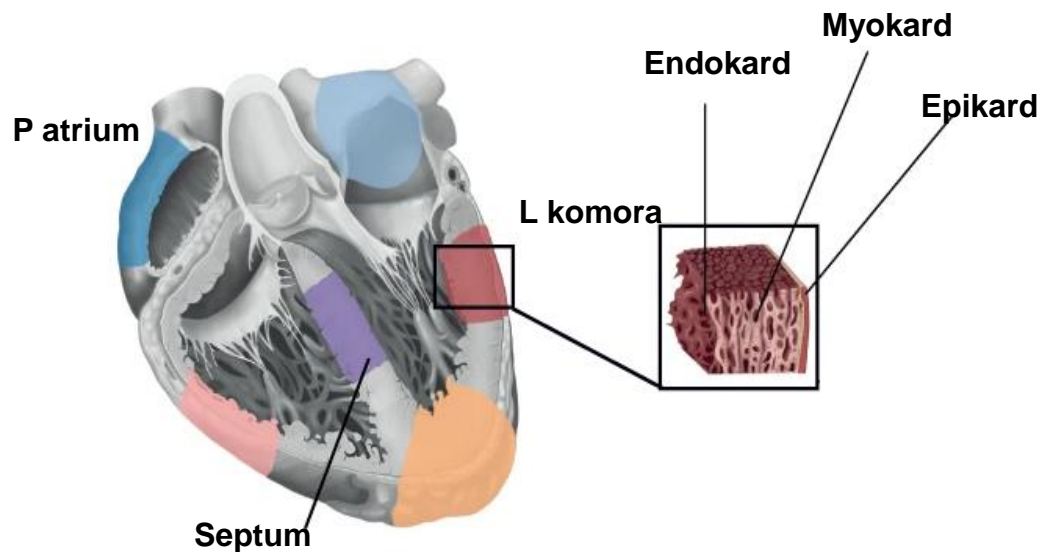
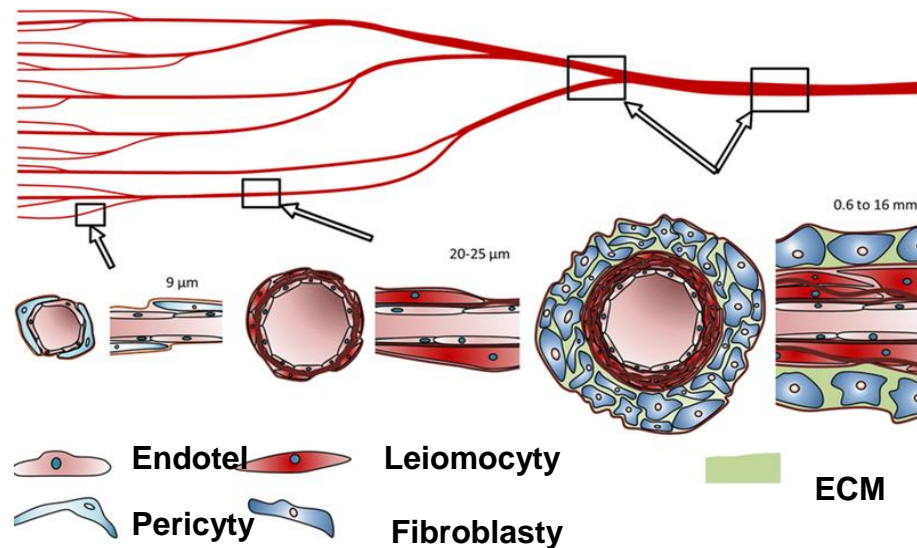
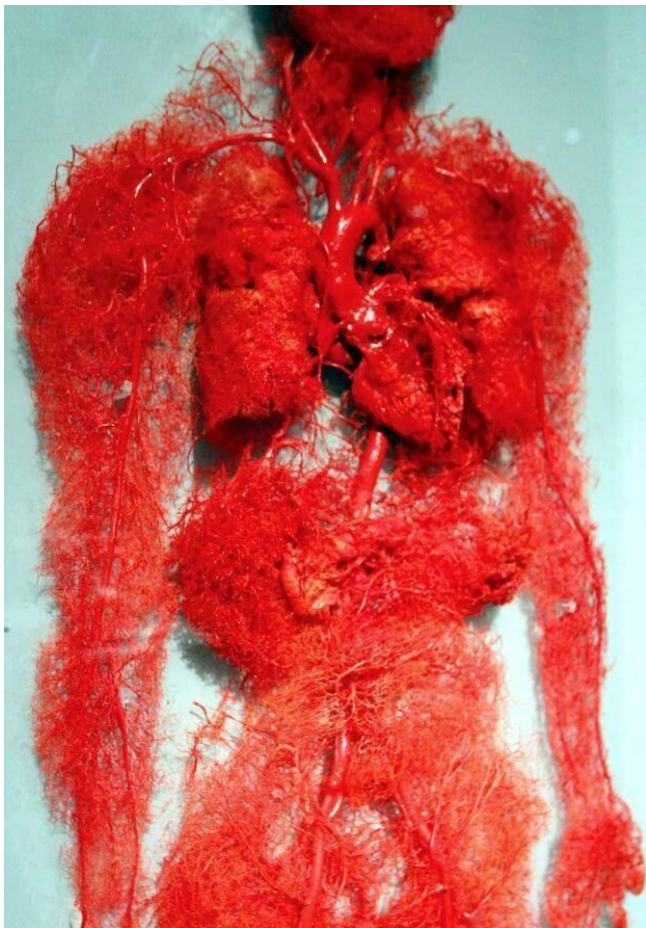
VÝVOJ A VYBRANÉ VVV KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU 2024

Petr Vaňhara

OBĚHOVÁ SOUSTAVA

je složitá i histologicky

je složitá anatomicky

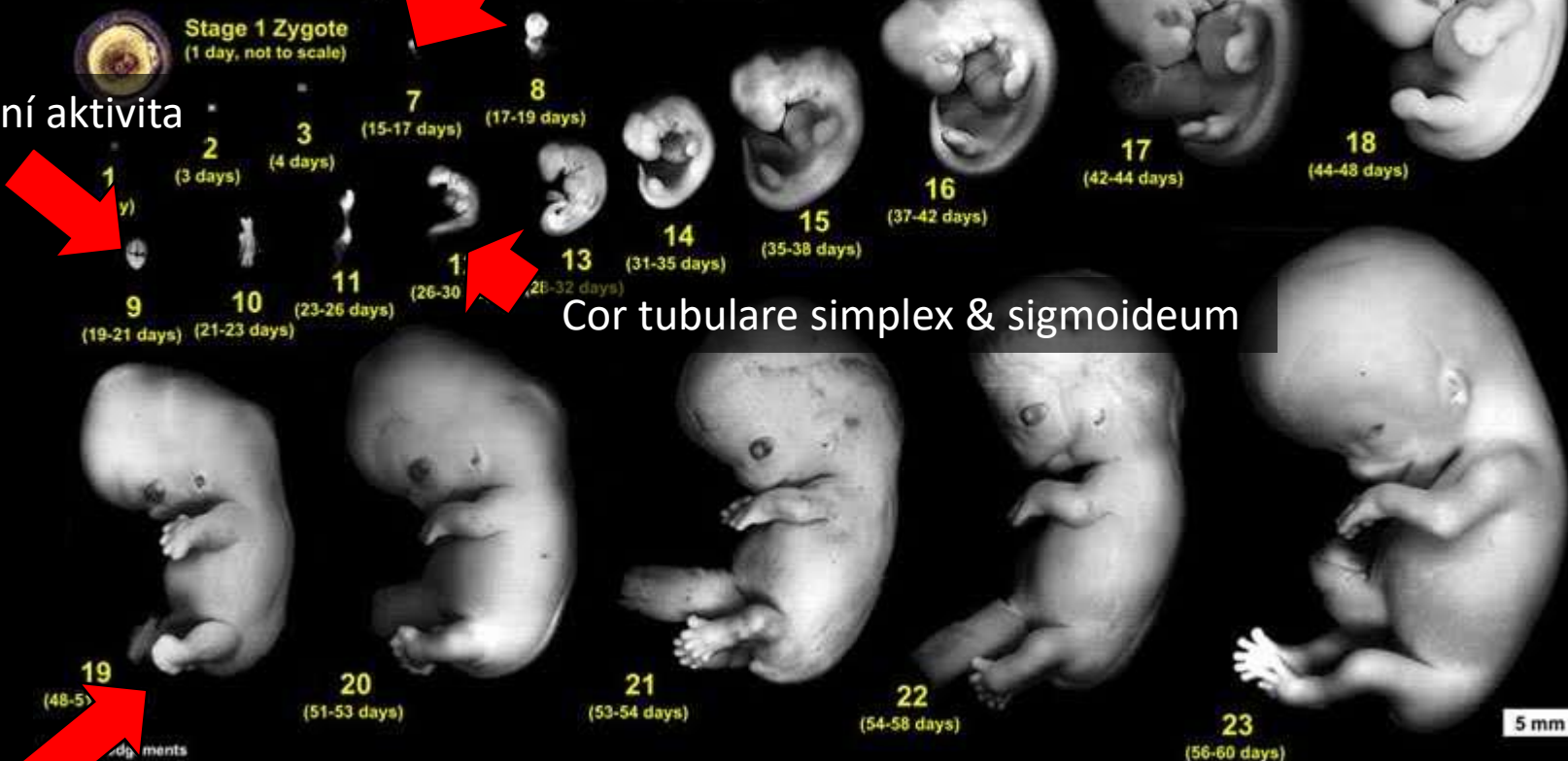
SRDCE A CÉVNÍ SOUSTAVA SE VYVÍJÍ JAKO JEDNY Z PRVNÍCH SYSTÉMŮ

První morfologické známky vývoje budoucího srdce

Carnegie Stages of Human Development

Dr Mark Hill, Cell Biology & Anatomy of Medical Sciences (Anatomy), UNSW

Stage 1 Zygote
(1 day, not to scale)

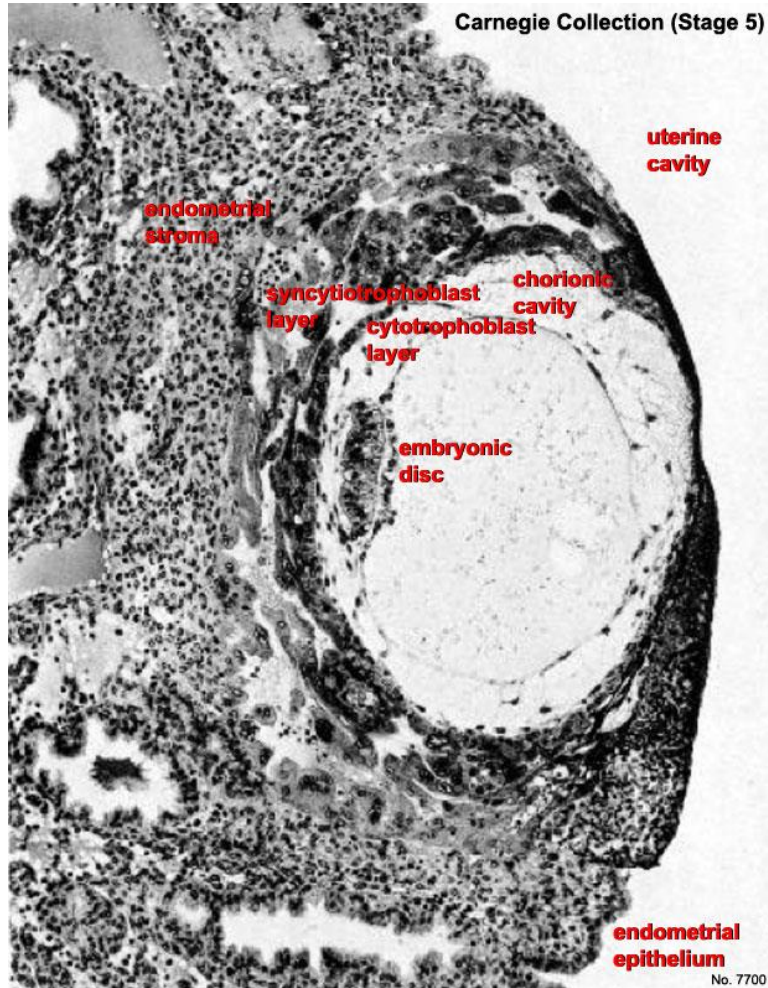
První srdeční aktivita

Cor tubulare simplex & sigmoideum

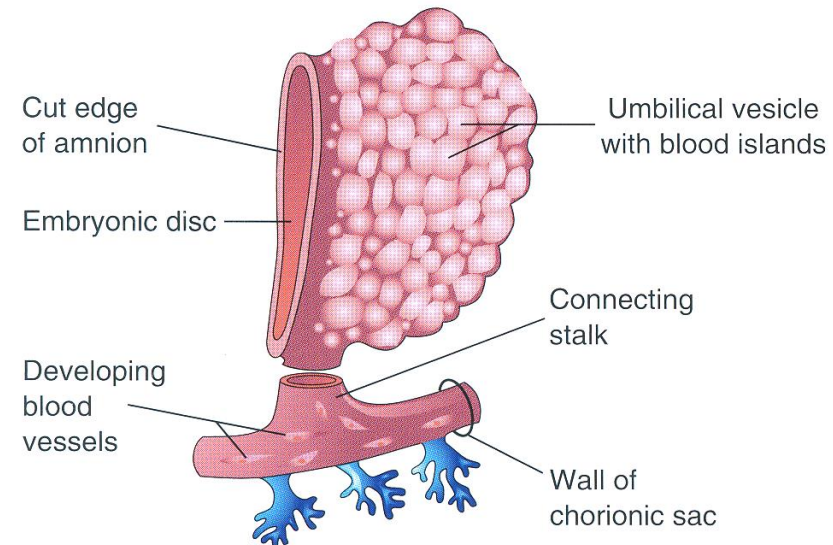
Plně funkční srdce se čtyřmi oddíly

Special thanks to Dr S. J. DiMarzo and Prof. Kohel Shiota for allowing reproduction of their research images and material from the Kyoto Collection and Ms B. Hill for image preparation.
© M.A. Hill, 2004

SRDCE A CÉVNÍ SOUSTAVA SE VYVÍJÍ JAKO JEDNY Z PRVNÍCH SYSTÉMŮ

- KVS: první funkční orgánový systém
- vývoj ze splachnického, paraxiálního a laterálního mezodermu, a neurální lišty
- rychlý růst embrya ve **2. a 3. týdnu**: limitovaná difúze
- první vaskularizace se objevuje **extraembryonálně**: žloutkový vak, chorion, zárodečný stvol
- bipotentní **hemangioblasty**: krevní ostrůvky
- vaskulogeneze a angiogeneze, hematopoeze

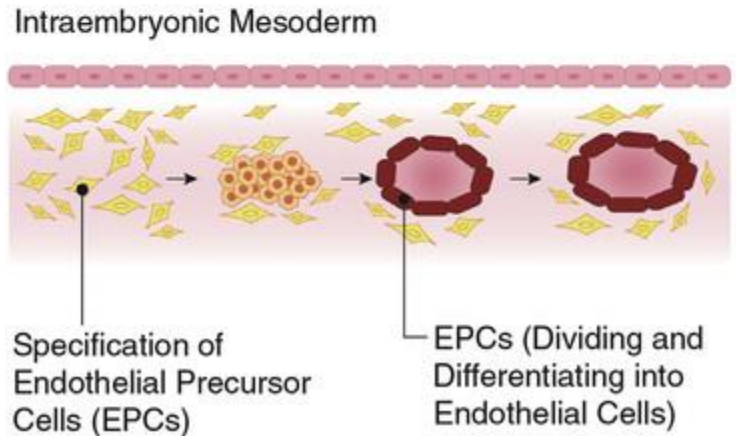
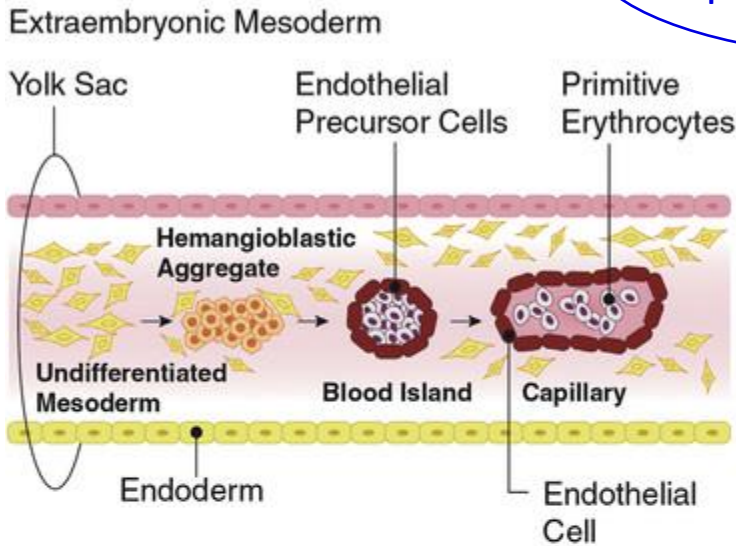
VASKULOGENEZE A ANGIOGENEZE

Vasculogenesis

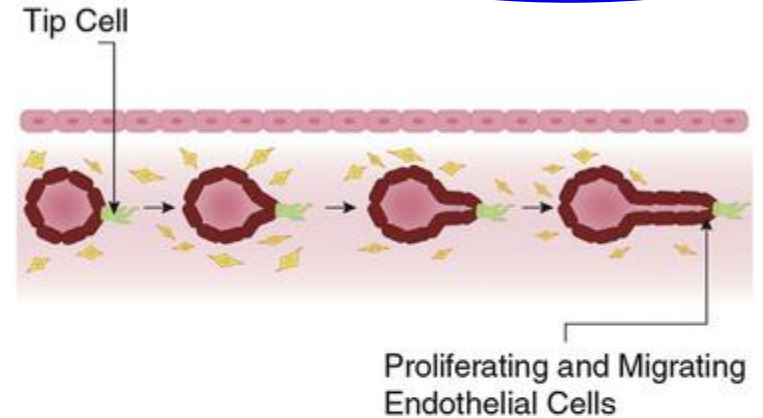
Vznik z nediferencovaných mezodermálních bipotentních prekursorů (hemangioblastů)

Angiogenesis

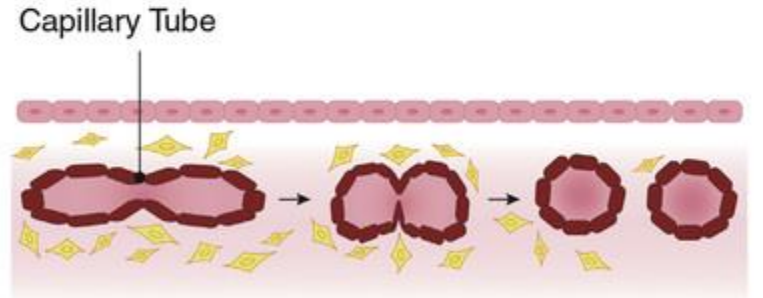
Růst z existujících cév

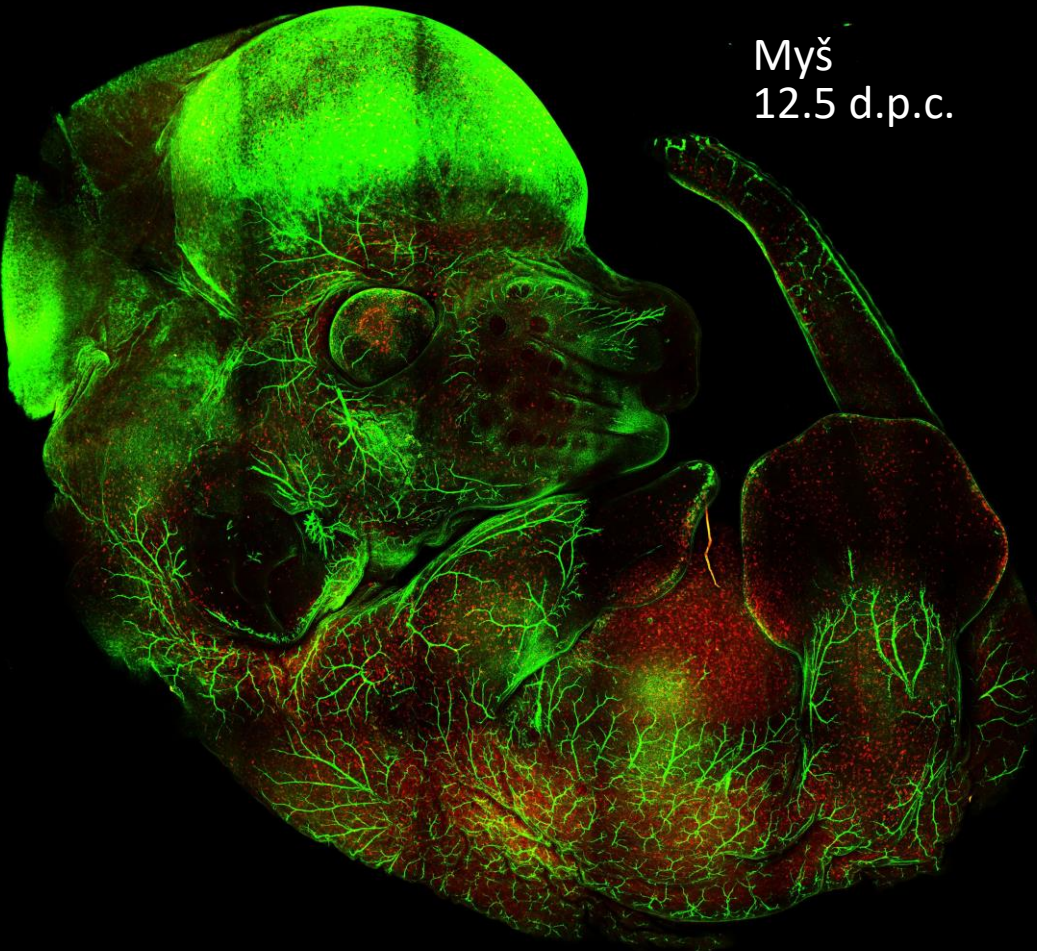
Sprouting

Intussusception

PRVNÍ ZÁKLADY KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU

Myš
12.5 d.p.c.

© Dr. Jan Křivánek

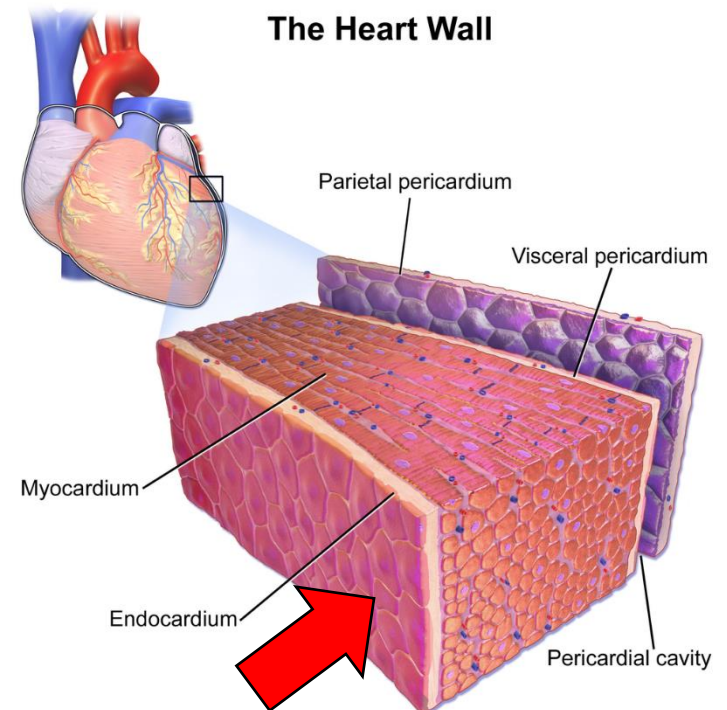
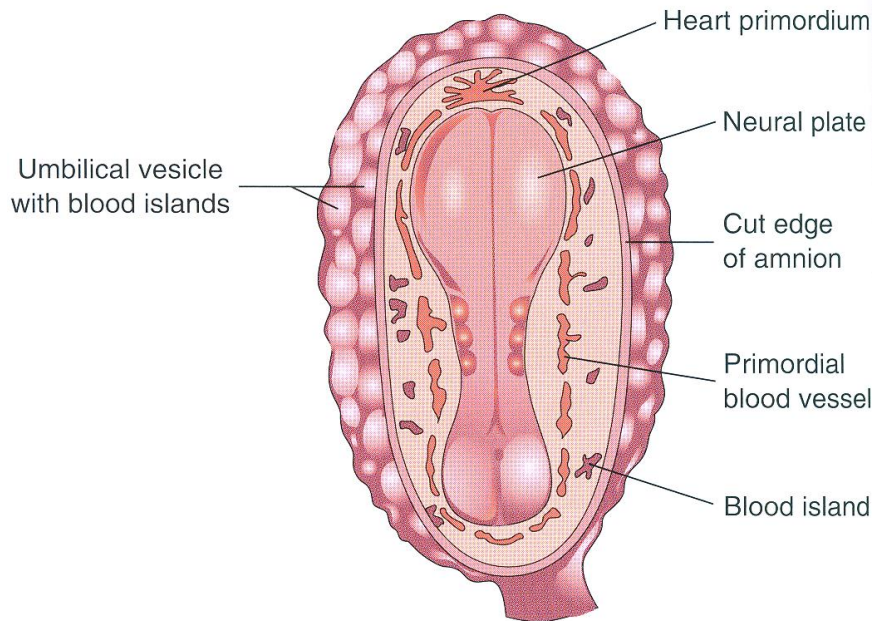
Carnegie Stages of Human Development

Acknowledgements
Special thanks to Dr S. J. DiMarco and Prof. Kohel Shida for allowing reproduction of their research images and material from the Kyoto Collection and Ms B. Hill for image preparation.
© M.A. Hill, 2004

PRVNÍ ZÁKLADY KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU

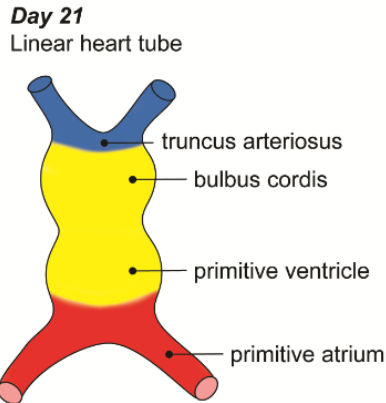
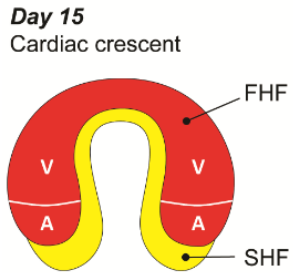
- **vývoj základů srdce a cév: konec třetího týdne**
- embryonální vaskulogeneze cca 2 dny po založení extraembryonální vaskularizace
- primordiální krevní cévy, arterie a žíly nejsou strukturálně odlišitelné
- primordium srdce a velkých cév v **kardiogenní oblasti**
- embryonální hematopoeze z para-aortálních klastrů v AGM
- **angioplastické provazce** → kanalizace → **endokardové srdeční trubice** → **tubulární srdce**

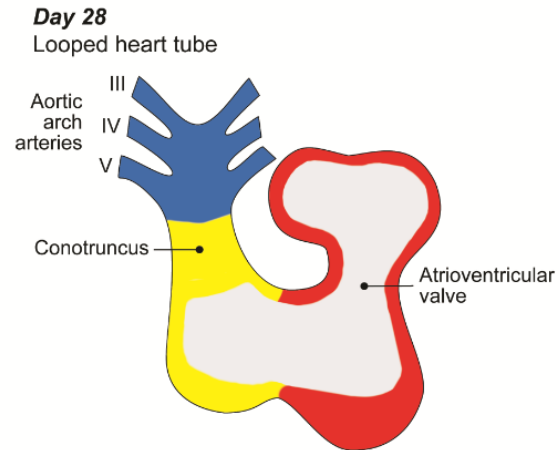
PRVNÍ ZÁKLADY KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU

Vznik a fúze kardiogenních polí

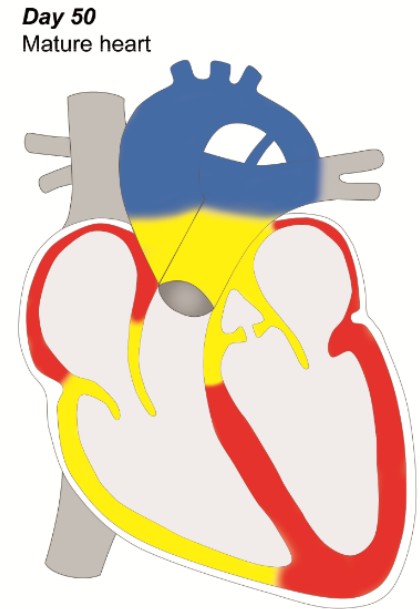
Vznik srdeční trubice

Looping

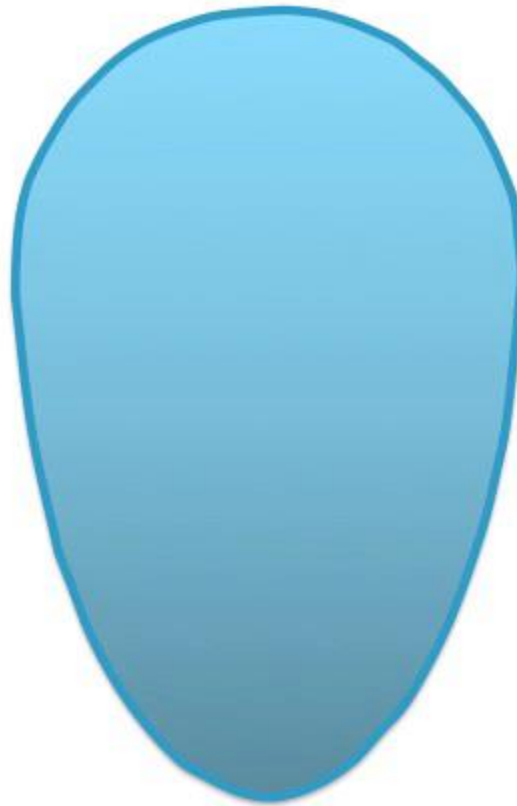

Septace

PRVNÍ ZÁKLADY KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU

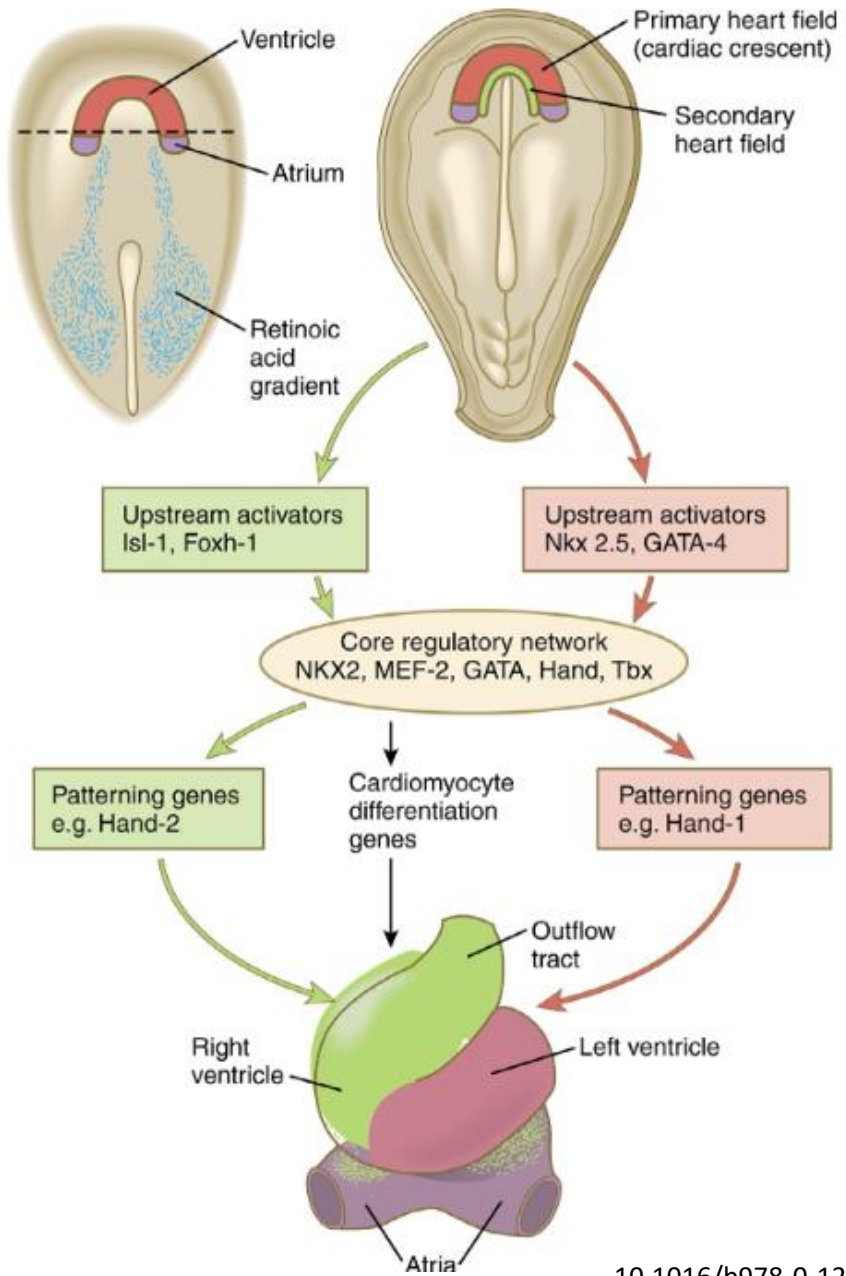
3. týden

Epiblast

18 days, dorsal surface

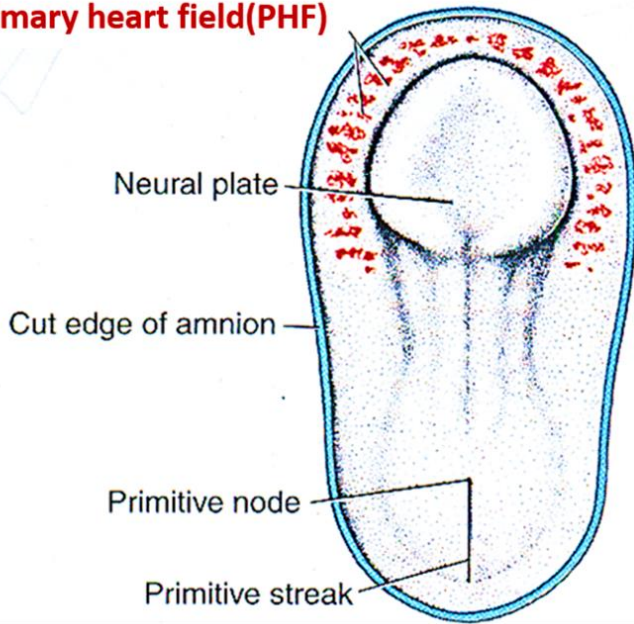
PRVNÍ ZÁKLADY KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU

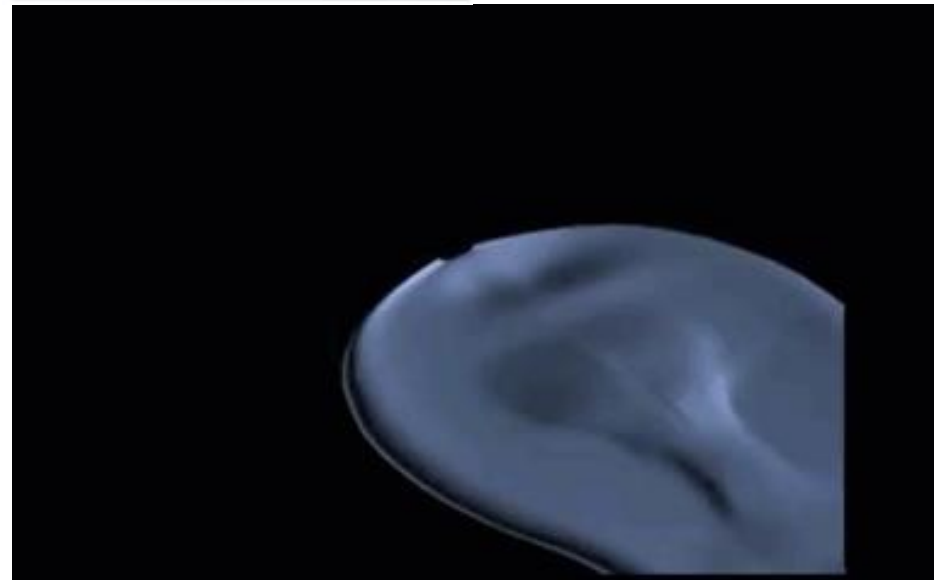
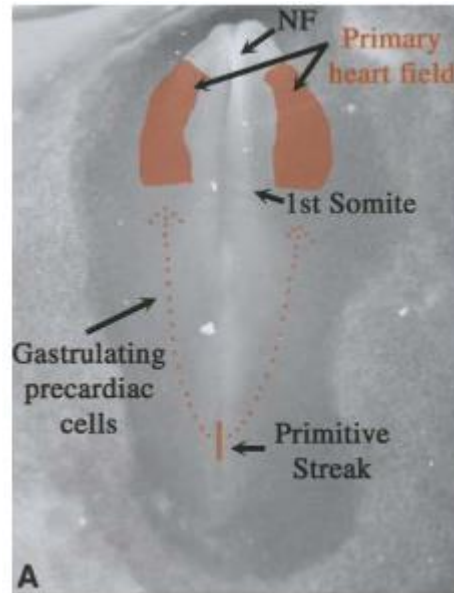
VZNIK KARDIOGENNÍCH POLÍ JE SOUČÁSTÍ VÝVOJE TĚLNÍCH DUTIN

3. týden

Primary heart field (PHF)

3. týden (18. den)

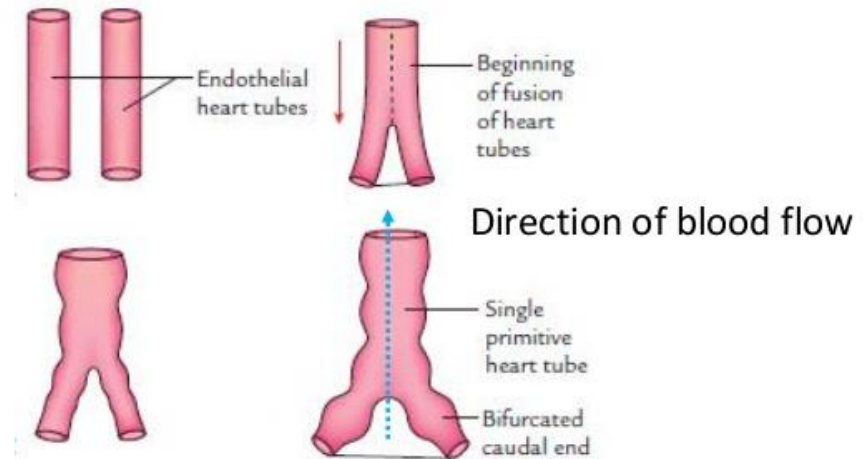
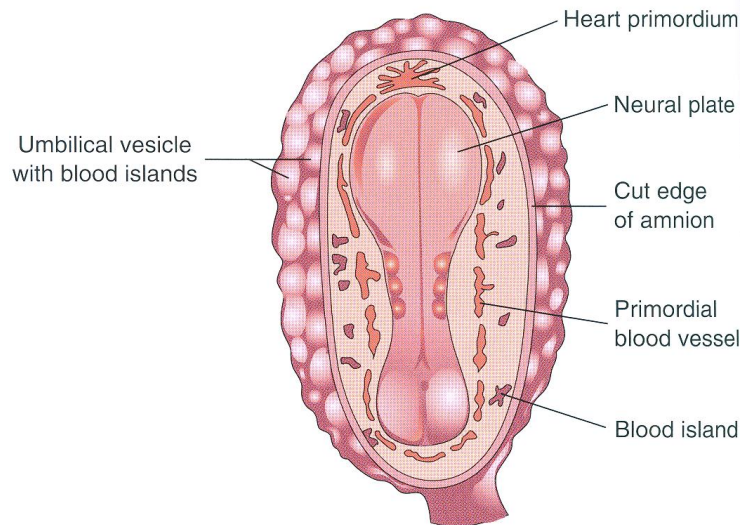

Primární kardiogenní pole: pravá a levá síň, levá komora

Sekundární kardiogenní pole: pravá komora, výtokový trakt – během loopingu srdce

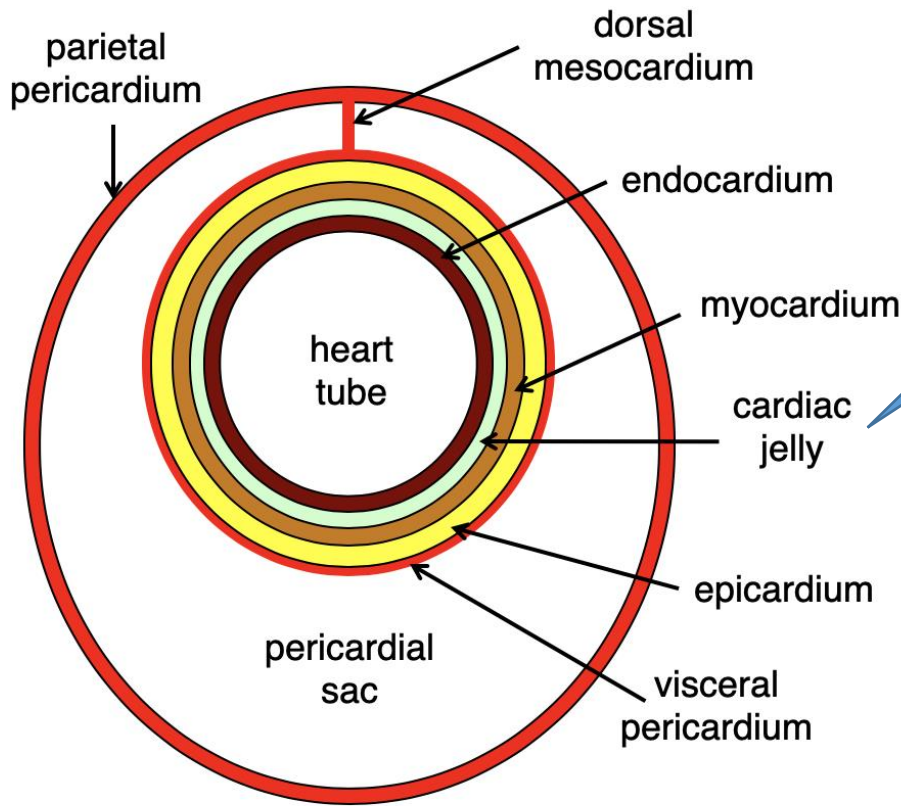
HISTOGENEZE SRDEČNÍCH TKÁNÍ

- párové **endokardové trubice** (**cor tubulare duplex**) z embryonální splanchnopleury v kardiogenní oblasti (budoucí endokard) – luminizace angioblastických provazců
- flexe embrya → mediální fúze: **jednoduché trubicovité srdce** (**cor tubulare simplex**)
- viscerální mezoderm: **myoepikardový plášť: myokard**
- **srdeční rosol** (*cardiac jelly*) → mezi endokardem a myokardem (produkt primitivního myokardu)
- epikard – z mezotelu sinus veosus
- srdeční kontrakce **21-22. den** (po oplození)
- uzavřená cirkulace ~ **4.týden** (gestační)

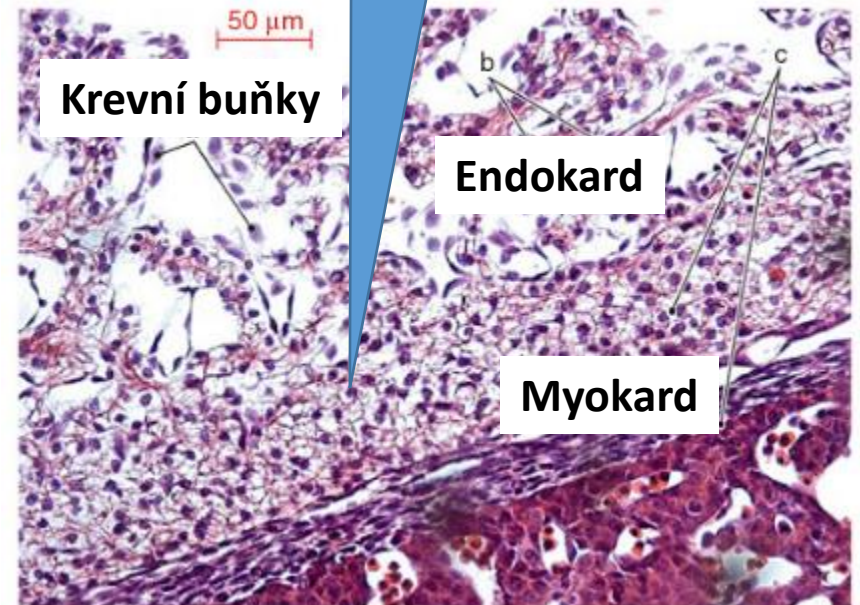
HISTOGENEZE SRDEČNÍCH TKÁNÍ

3. týden

Layers of the Heart Tube

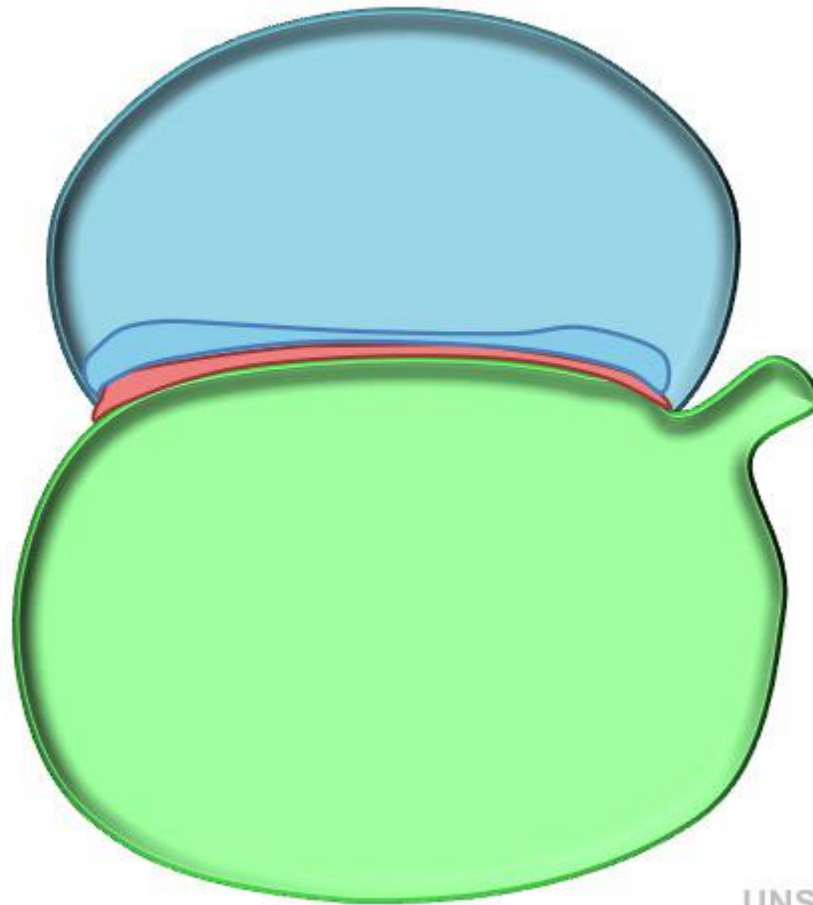
- Embryonální ECM
- Morfogeneze myokardu
- Převodní systém srdeční

LOOPING

3.-4. týden

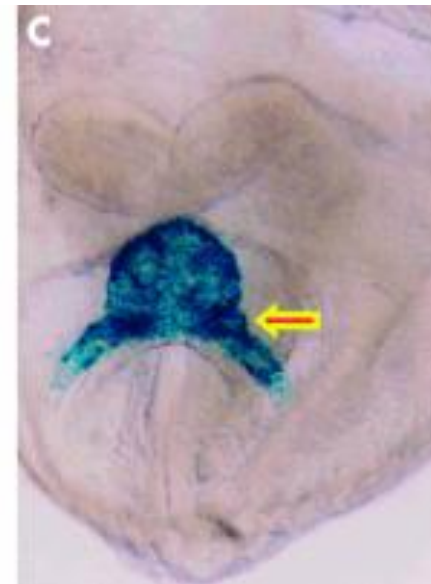
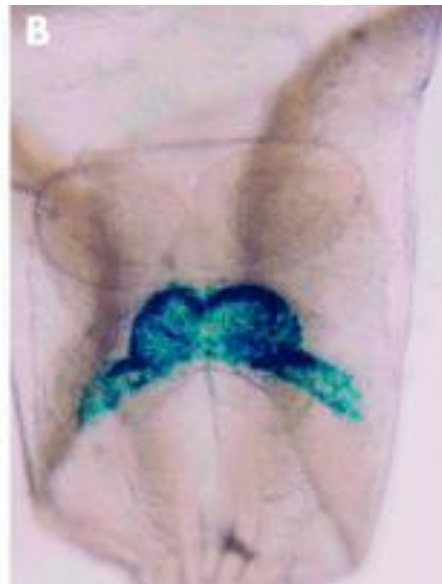
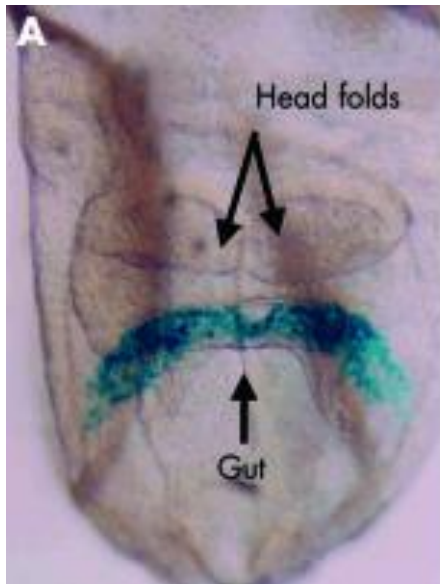
Folding and Fusion of the Heart Tubes

LOOPING

fúze endokardových trubic a vznik jednoduchého trubicovitého srdce

VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

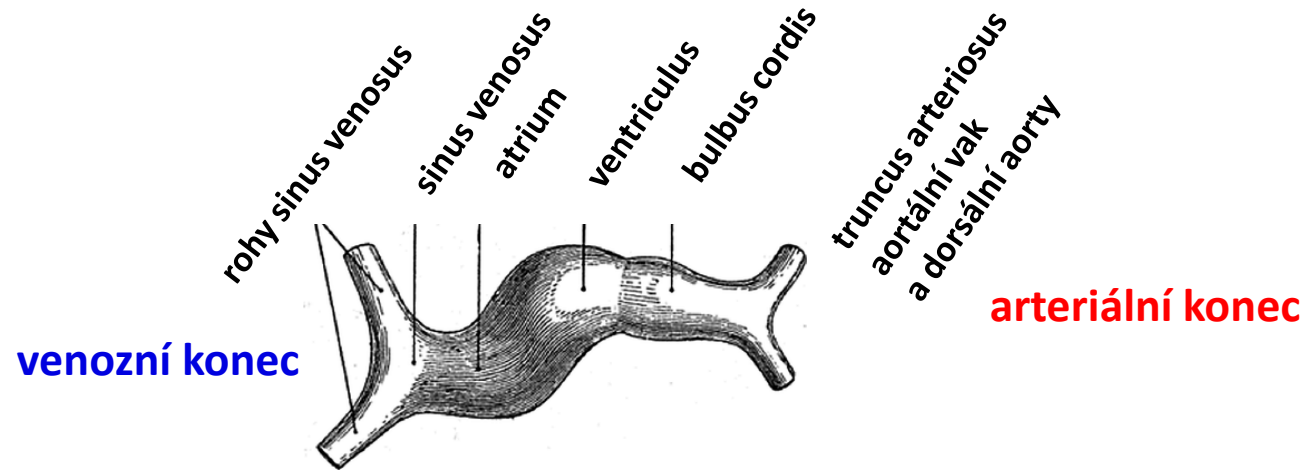
4. týden

- jednoduché tubulární srdce: **cor tubulare simplex** a **cor tubulare sigmoideum**
- **sinus venosus** → **atrium** → **ventriculus** → **bulbus cordis** → **truncus arteriosus**

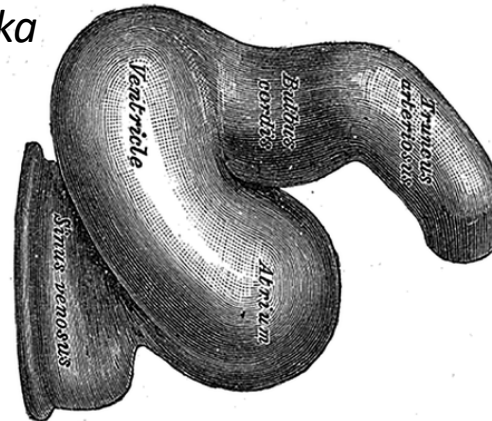
cor tubulare simplex

cor tubulare sigmoideum

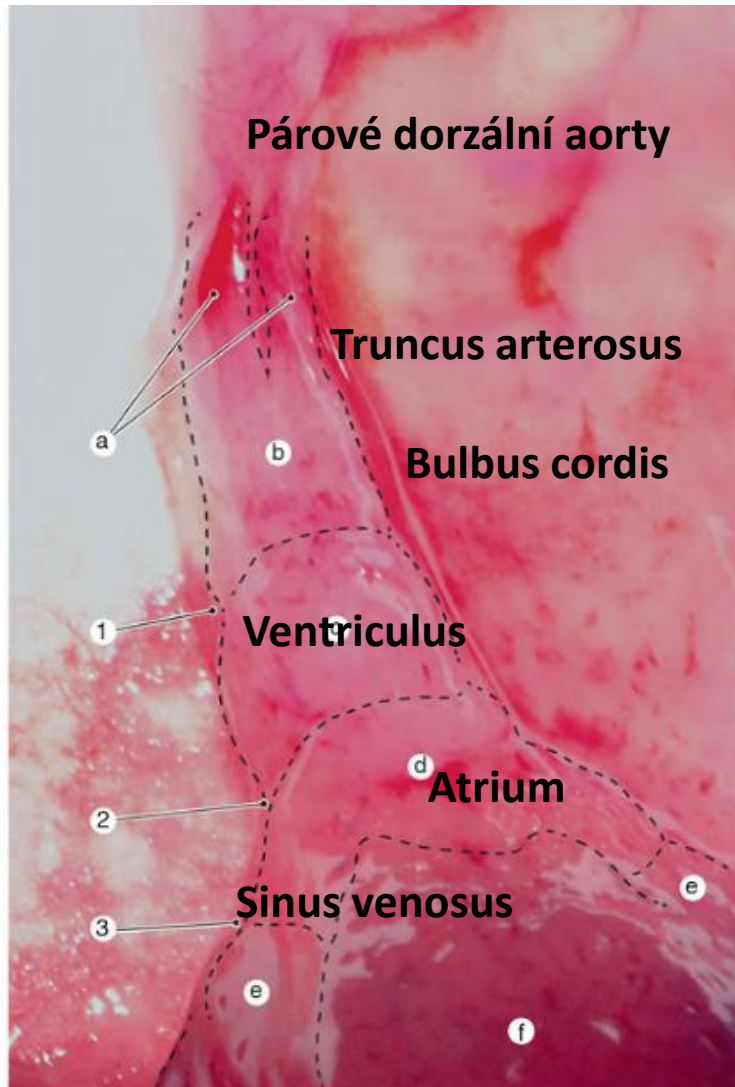
bulboventrikulární klička

VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

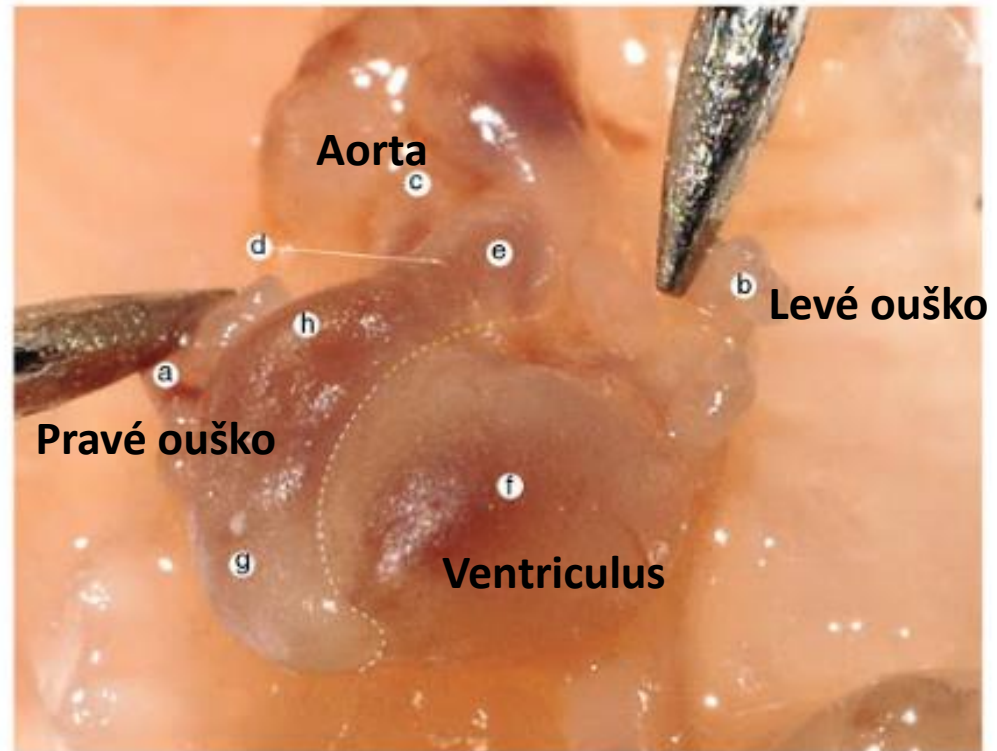
4. týden

Cor tubulare simplex

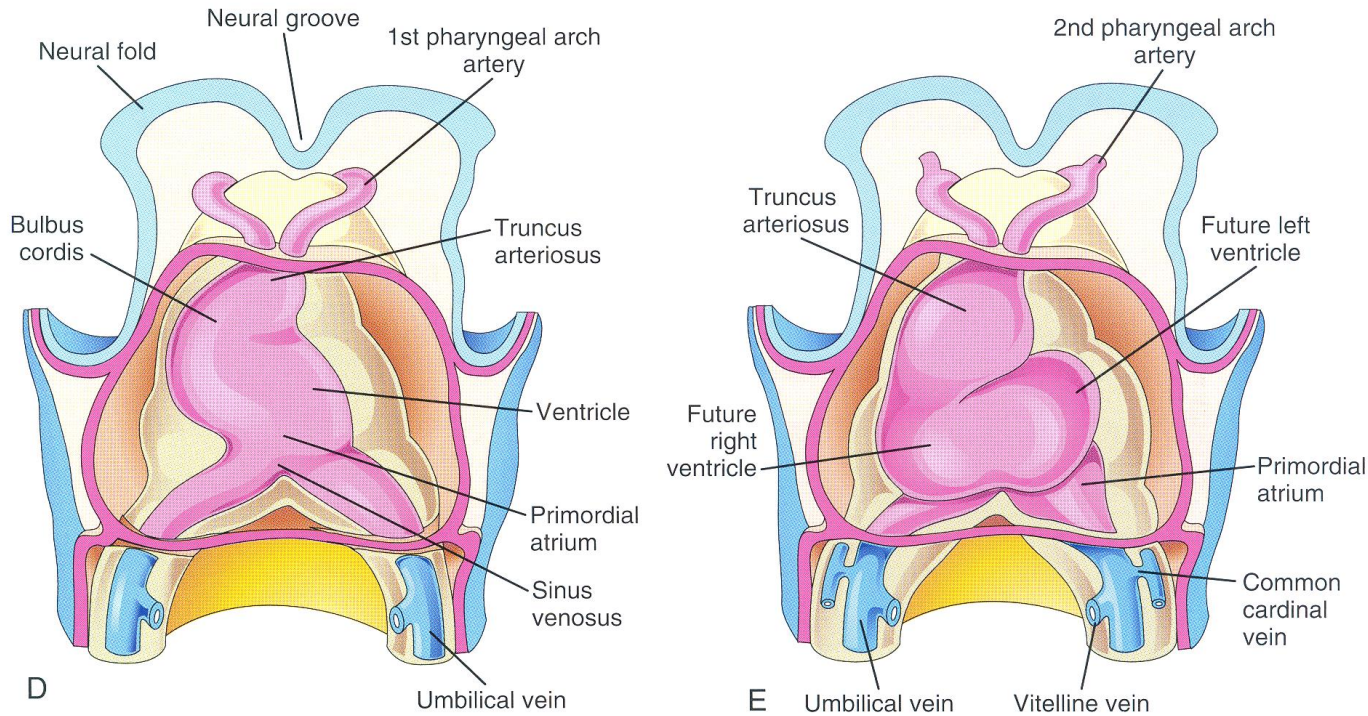
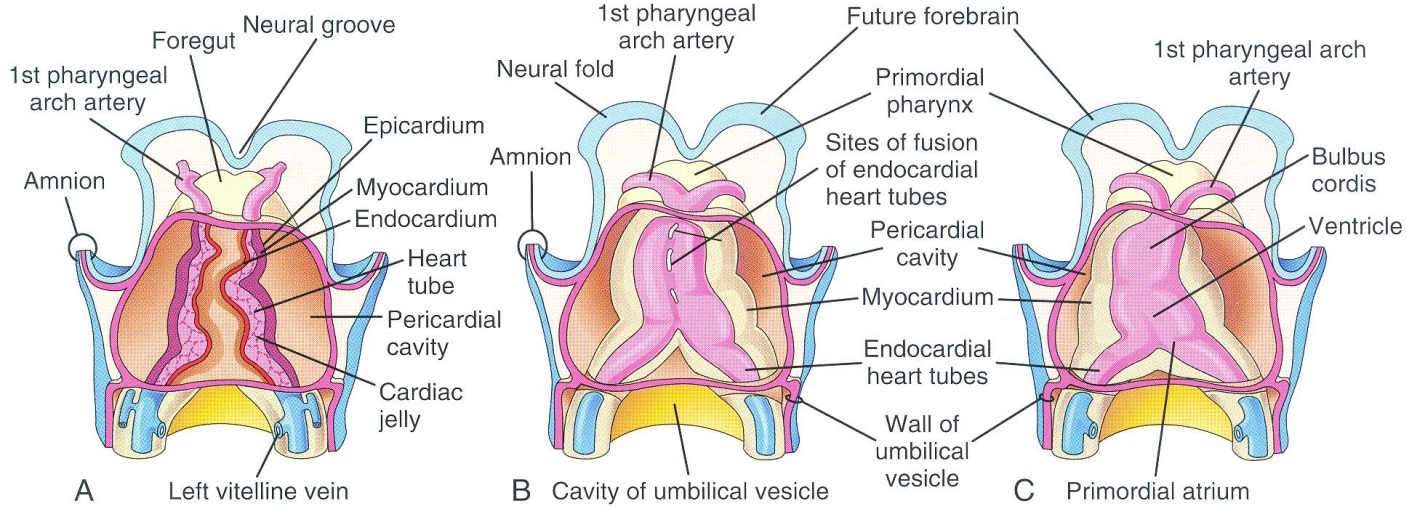

tubulární srdce není jen teoretická struktura

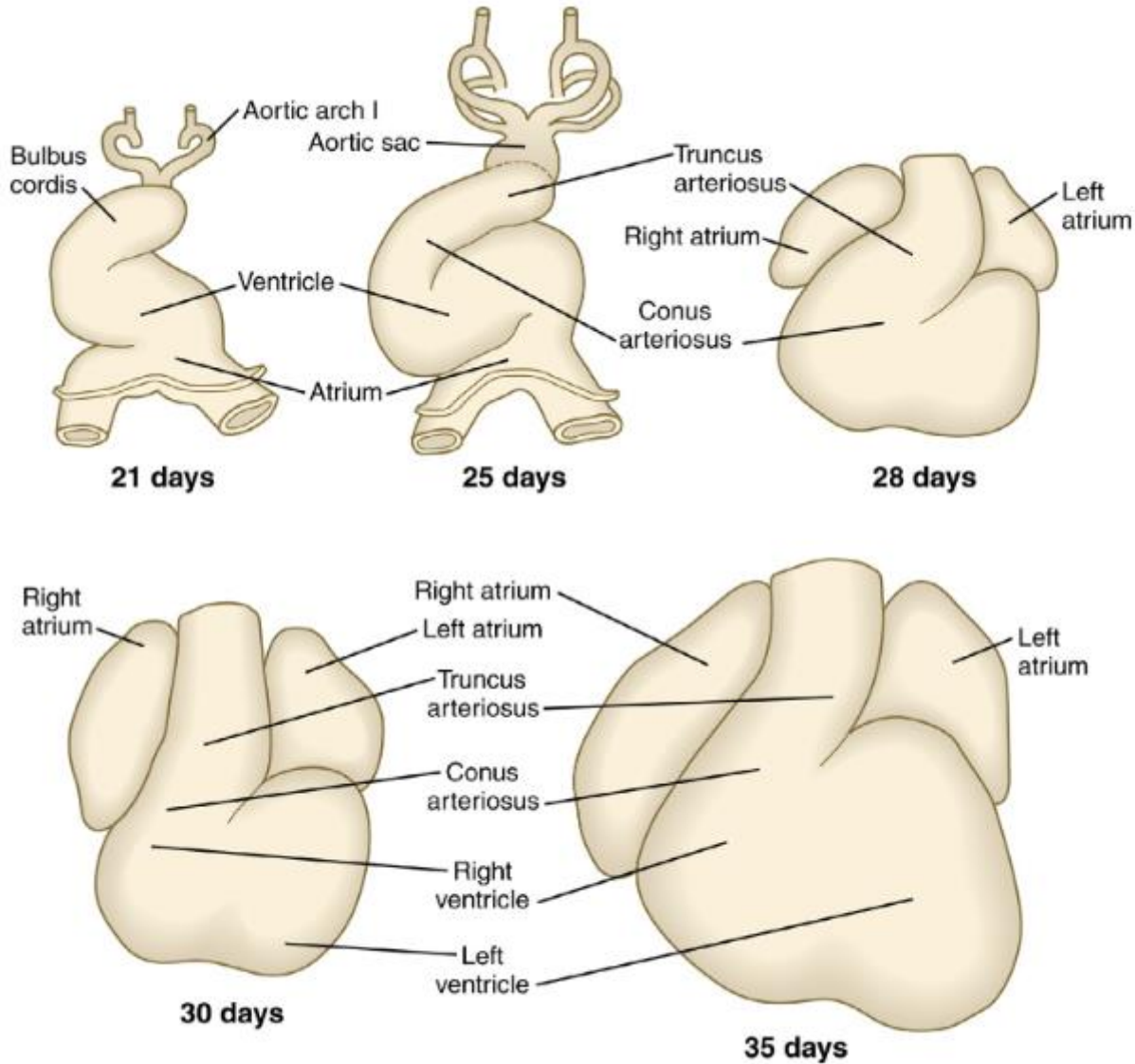
Cor tubulare sigmoideum

VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

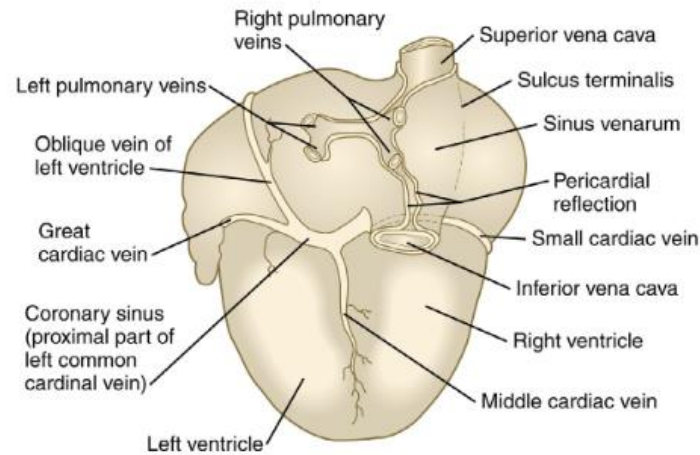
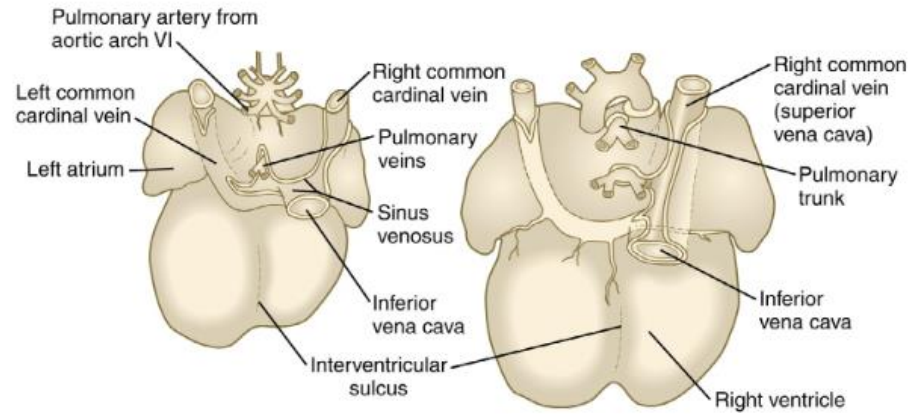
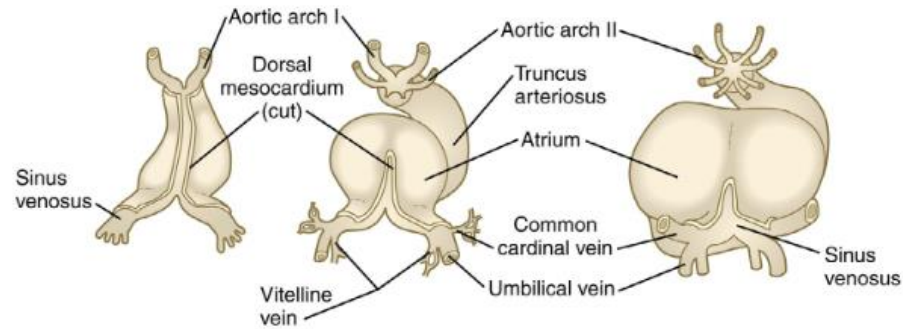

VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

Ventral views of human embryonic hearts that illustrate bending of the cardiac tube and the establishment of its regional divisions.

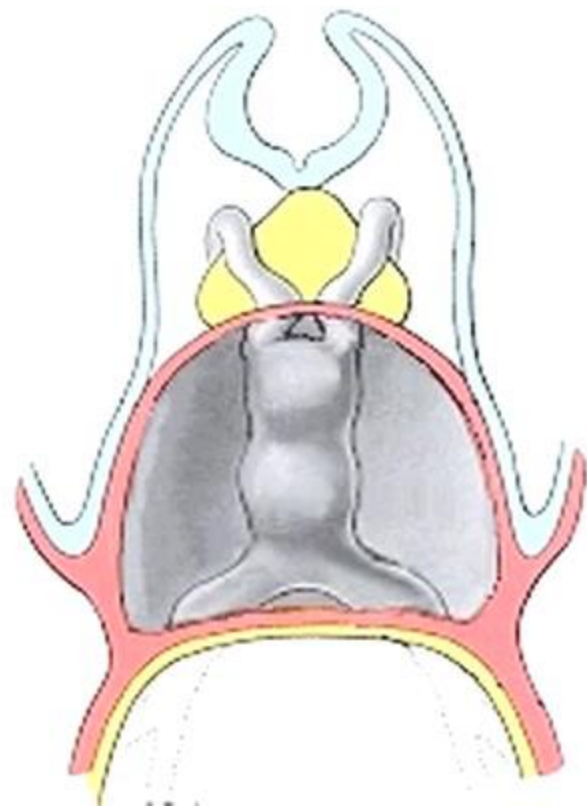
VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

Dorsal views of the development of the human heart that show changes in the venous input channels into the heart.

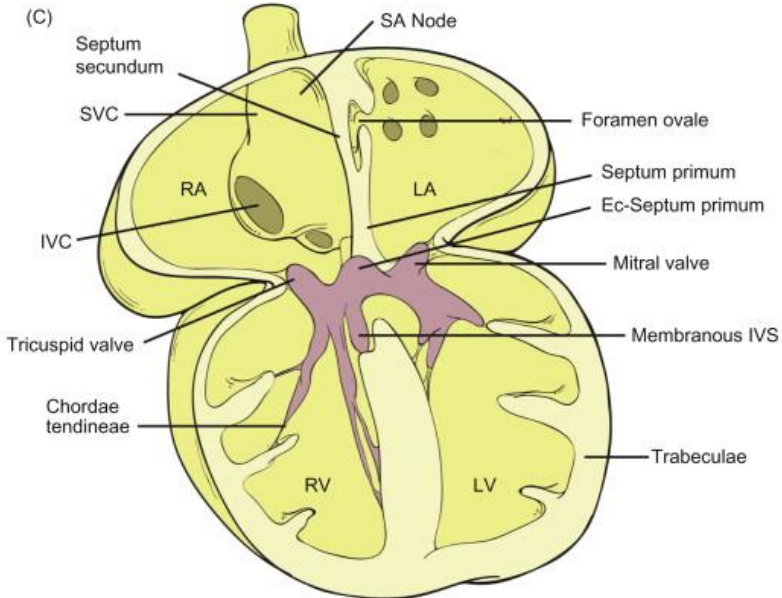
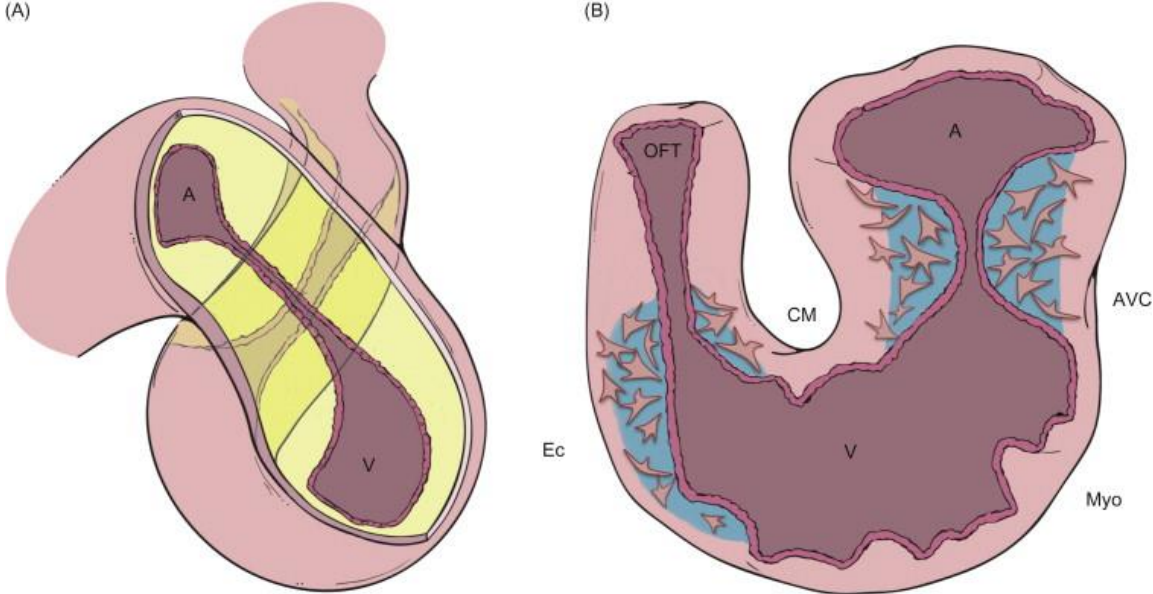
VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

4. týden

SEPTACE A VZNIK SRDEČNÍCH ODDÍLŮ

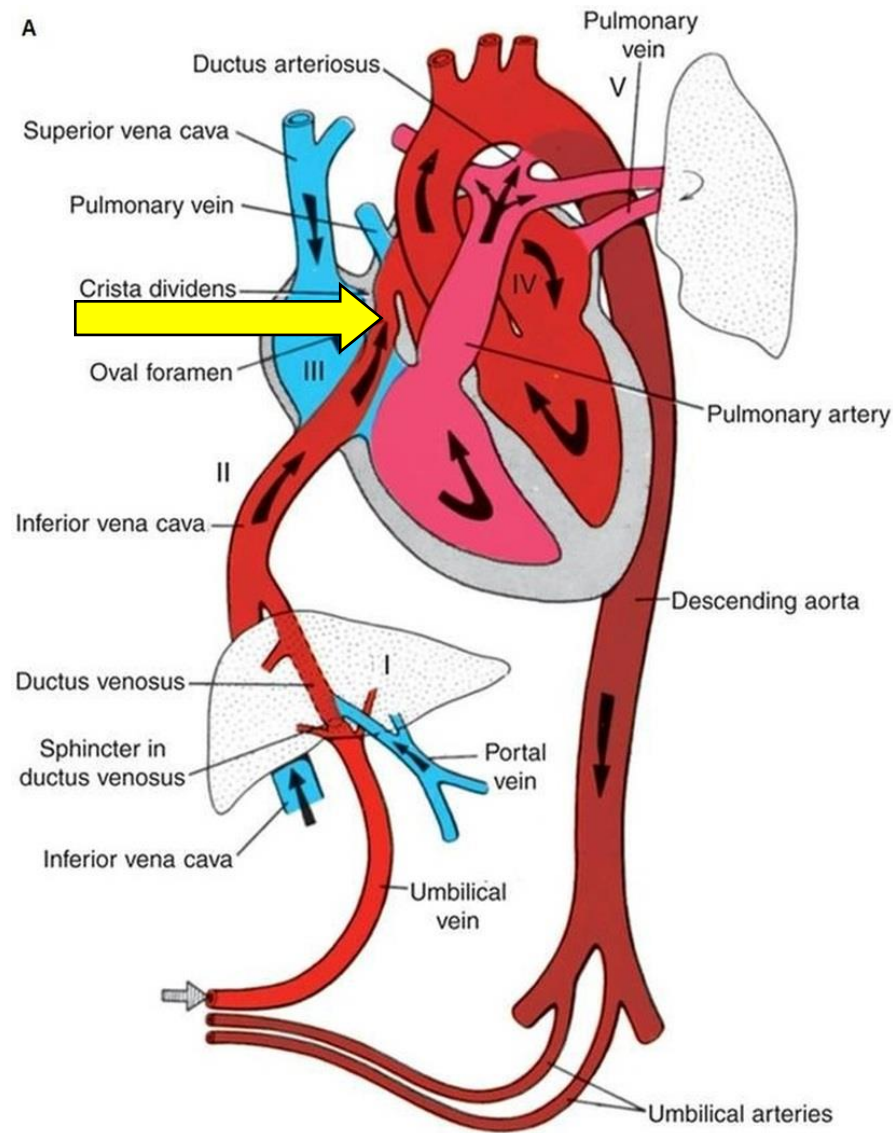
Endokardové polštářky (návalky)

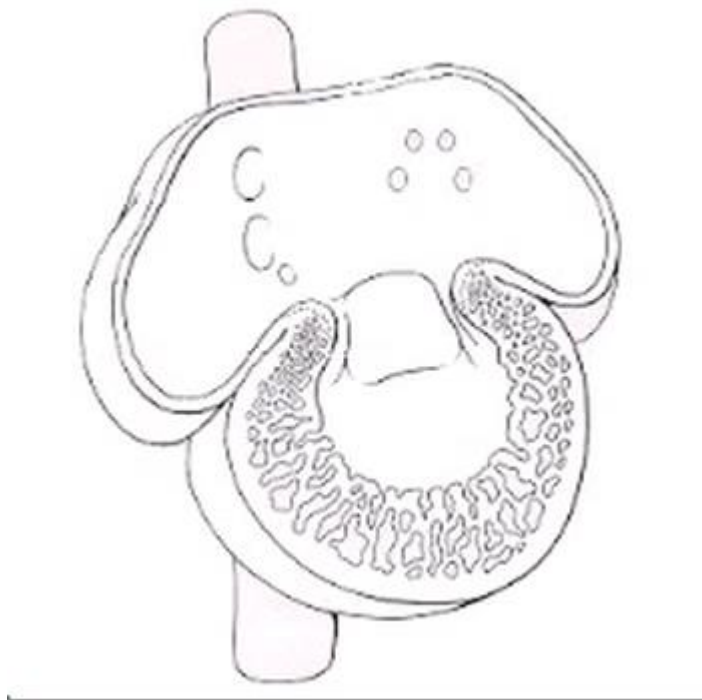
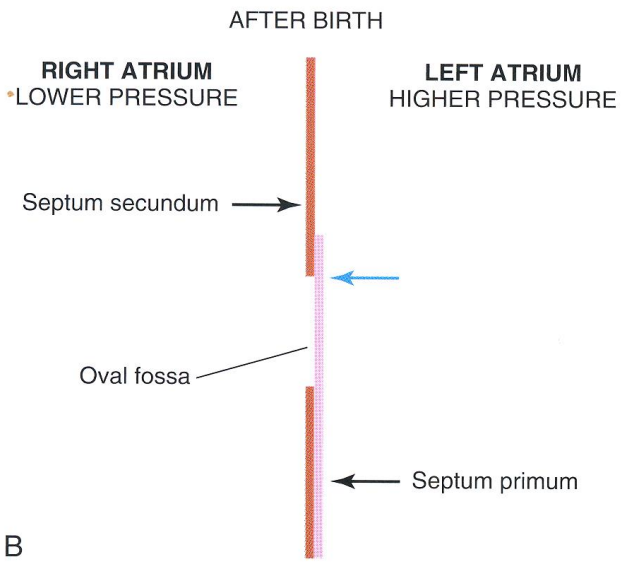
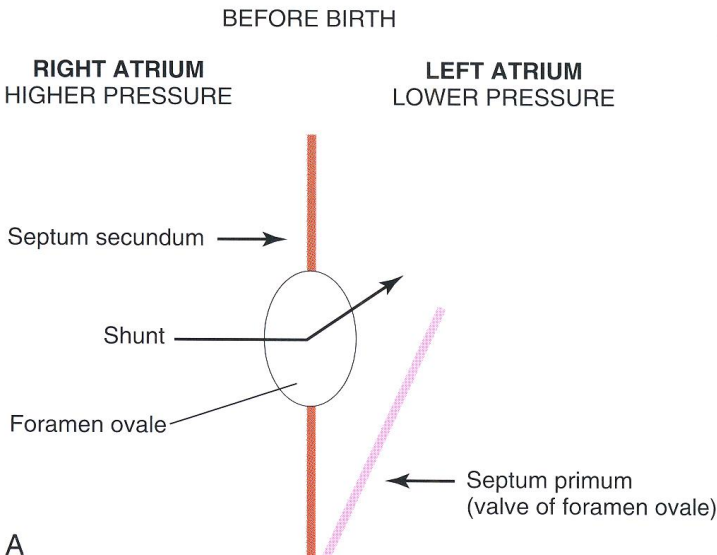
SEPTACE A VZNIK SRDEČNÍCH ODDÍLŮ

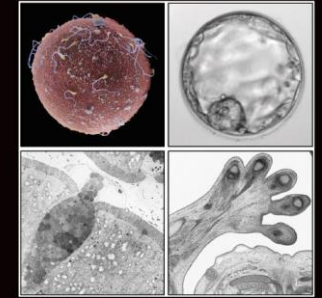
Rozdělení společného atria (atrium communis)

- septum primum z dorso-kraniální stěny směrem k endokardovým polštářům (endocardial cushions)
- neúplné uzavření → **foramen** (ostium) **primum**
- apoptóza → **foramen secundum**
- **septum secundum** → **foramen ovale**
- valvula foraminis ovalis z septum primum
- foramen ovale: kritická embryonální spojka
- foramen ovale patens

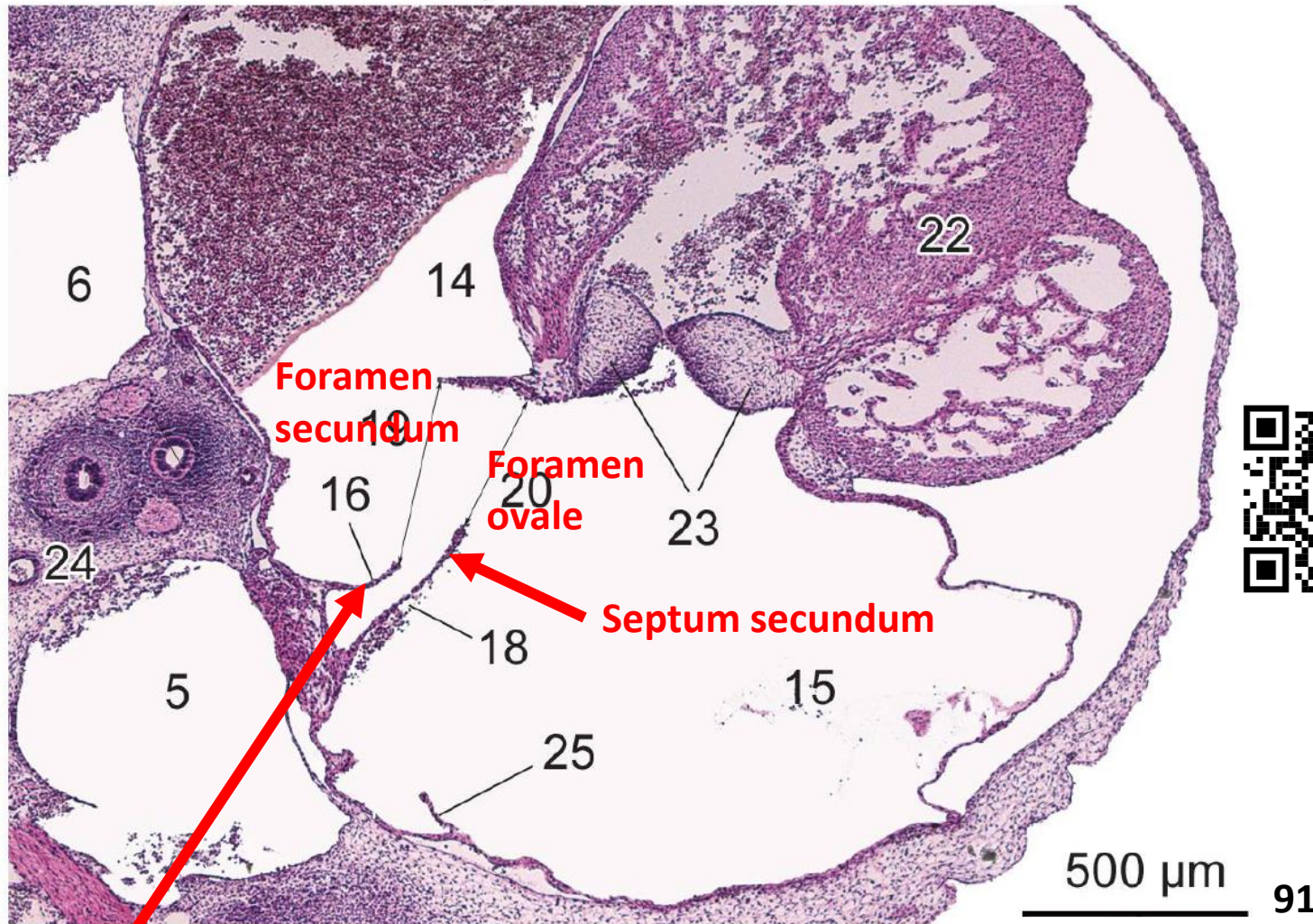

SEPTACE PRIMITIVNÍHO ATRIA

Petr Vaňhara • Jana Dumková

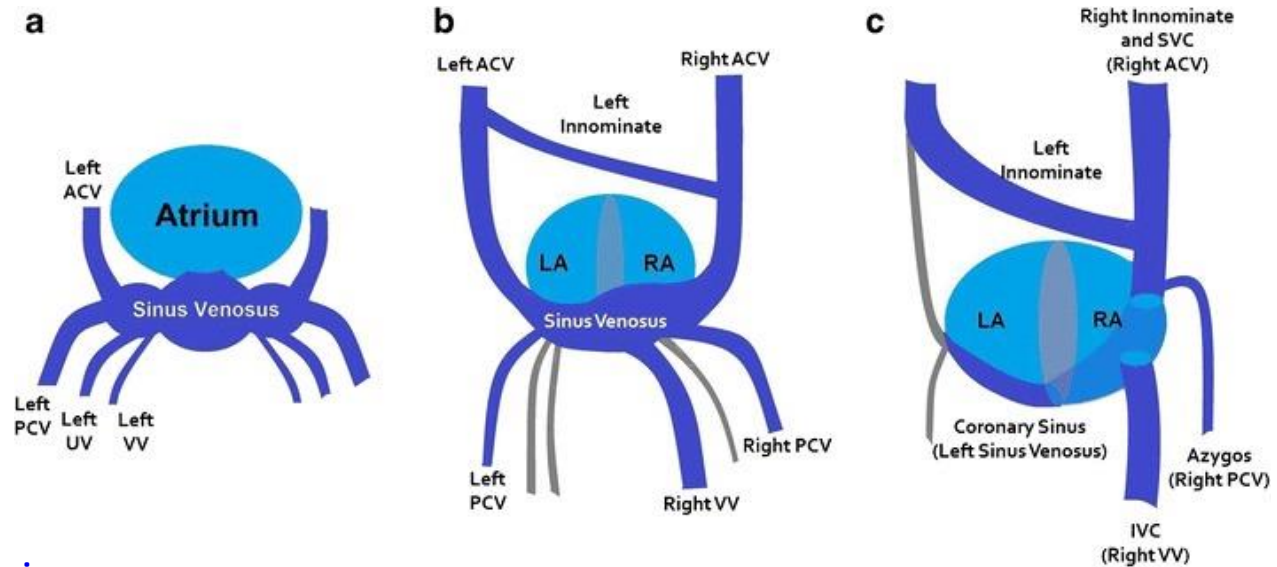
**Septum
primum**

Vývoj srdce – development of heart. (1) perikardová dutina – pericardial cavity, (2) *bulbus cordis*, (3) *ventriculus primitivus*, (4) *atrium commune*, (5) *cornu dx. sinus venosus*, (6) *cornu sin. sinus venosus*, (7) *dorsal aortae*, (8) *truncus arteriosus*, (9) *conus cordis*, (10) základ pravé komory – developing right ventricle, (11) budoucí 1. faryngová arterie (aortální oblouk) – developing 1st pharyngeal artery (aortic arch), (12) *sulcus bulboventricularis*, (13) základ levé komory – developing left ventricle (14) *atrium sin.*, (15) *atrium dx.*, (16) *septum primum*, (17) *foramen (ostium) primum*, (18) *septum secundum*, (19) *foramen (ostium) secundum*, (20) *foramen ovale*, (21) *foramen secundum*, (22) *septum interventriculare*, (23) endokardové polštářky (návalky) – endocardial cushions, (24) *mediastinum*, (25) venózní chlopeň – venous valve.

VÝVOJ PRIMITIVNÍHO SRDCE

Sinus venosus během atriální septace:

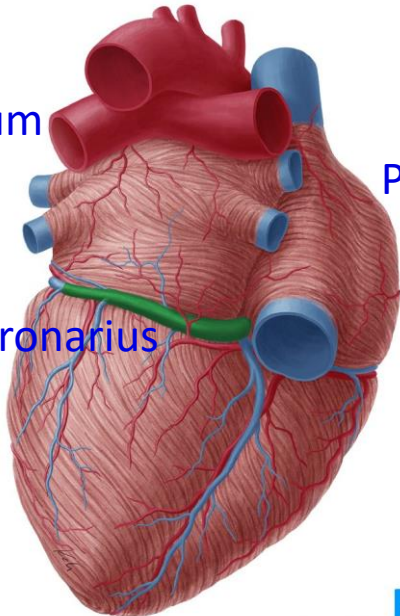
- posun ústí sinus venosus doprava → stěna pravého atria
- levá část sinus venosus se odděluje → sinus coronarius (← venae cordis)

L atrium

P atrium

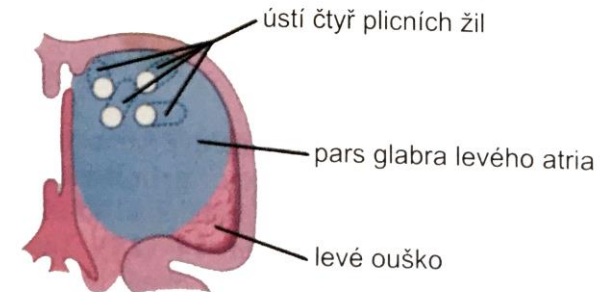
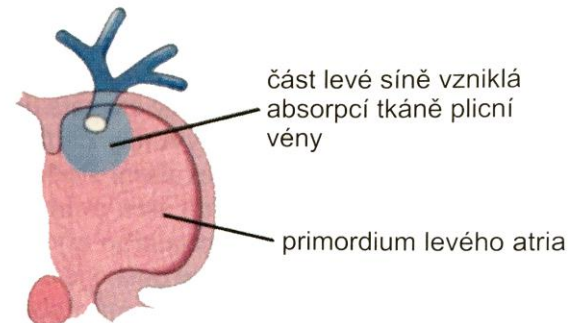
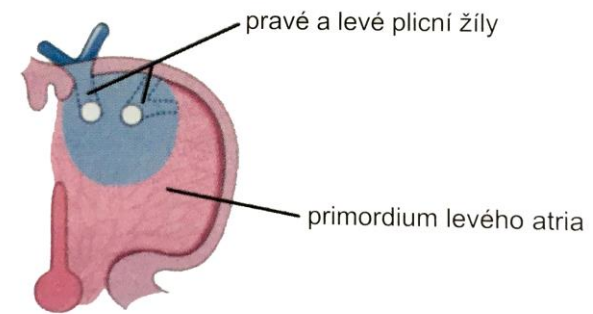
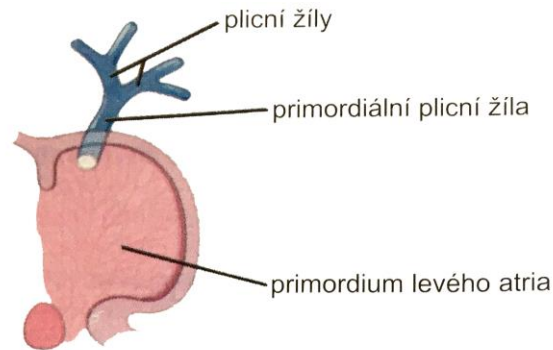
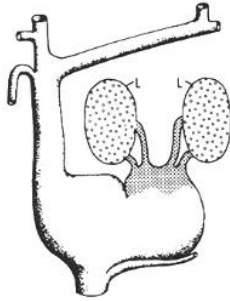
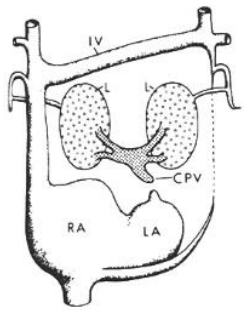
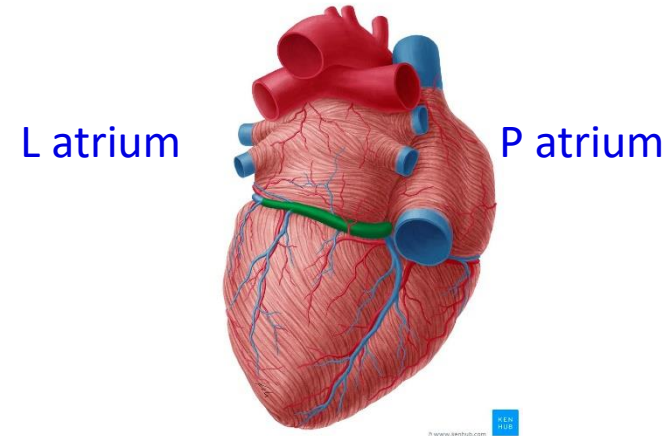
Sinus coronarius

VÝVOJ SRDCE

Vena pulmonalis během atriální septace:

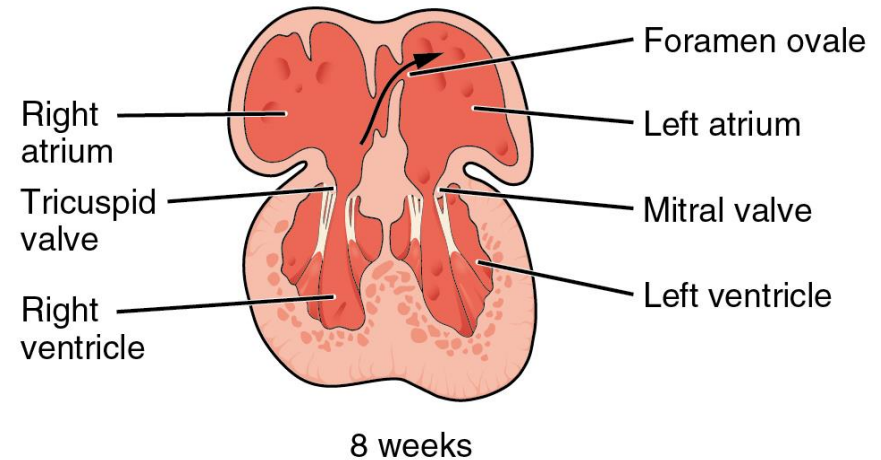
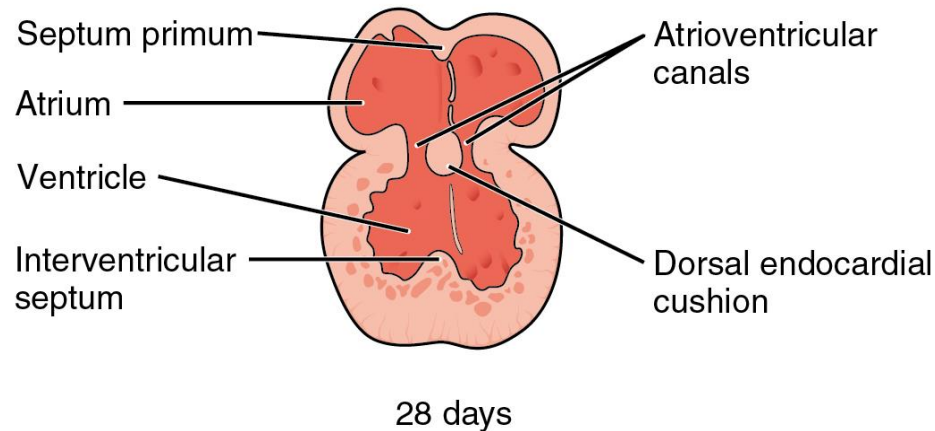
- primitivní **v. pulmonalis** vzniká z primitivního atria a souběžně s vývojem venózního plexu plic
- společně se svými větvemi se stává součástí levého atria

VÝVOJ SRDCE

Rozdělení společné komory (ventriculus communis)

- **primitivní interventrikulární septum** – dočasné
- **septum interventriculare** na konci 4. týdne – kraniálně, sagitálně směrem k foramen atrioventriculare
- **foramen interventriculare** – uzavírá se během tvorby aorto-pulmonálního septa
- **pars membranacea (septi interventricularis)**
- **pars muscularis (septi interventricularis)** mediální strany obou komor

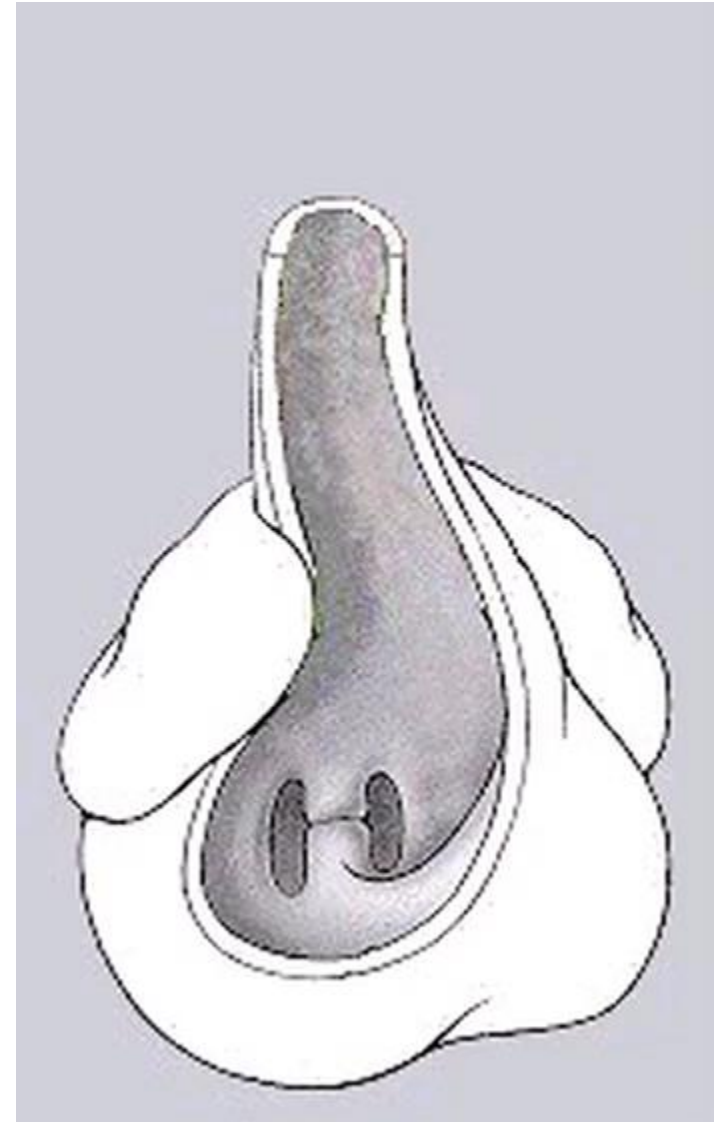
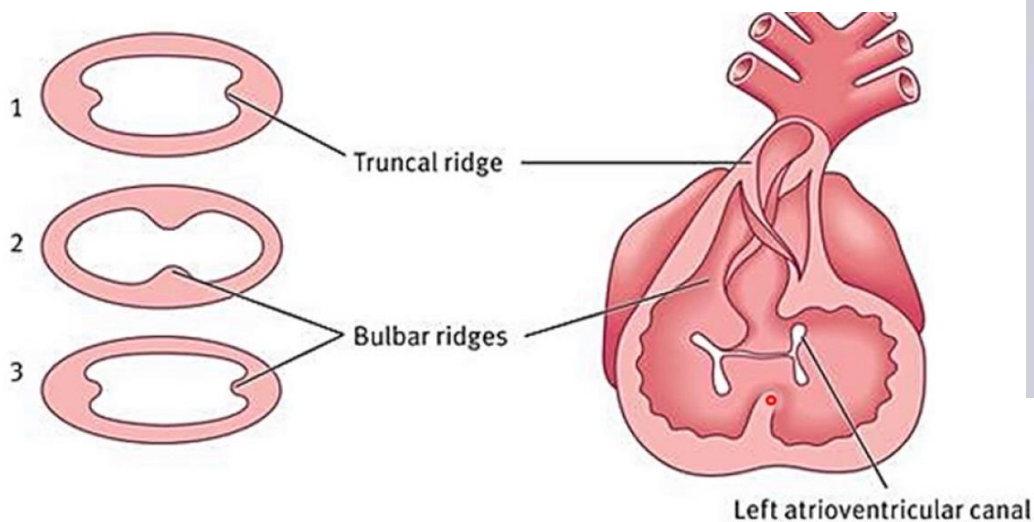
VÝVOJ SRDCE

Rozdělení bulbus cordis a truncus arteriosus

- 5. týden – **bulbární a trunkální valy** (lišty)
- vazivo původem z neurální lišty
- 180° otočení – spirálovité aorto-pulmonární septum
- plicní kmen a aorta se otáčí kolem sebe
- **bulbus cordis** je součástí definitivních komor:

pravá komora: **conus arteriosus (infundibulum)** → plicní kmen

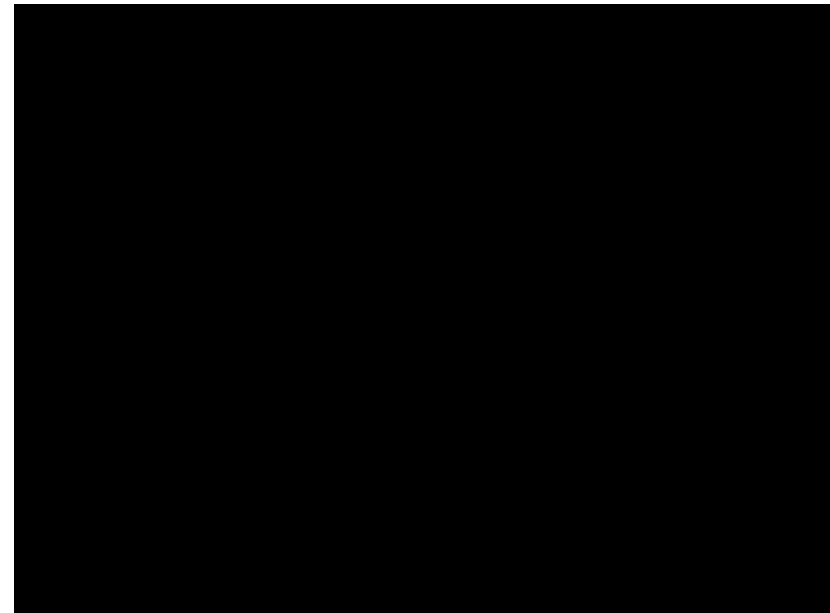
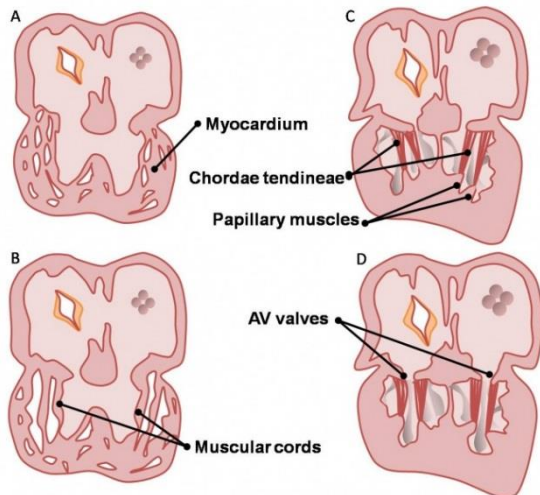
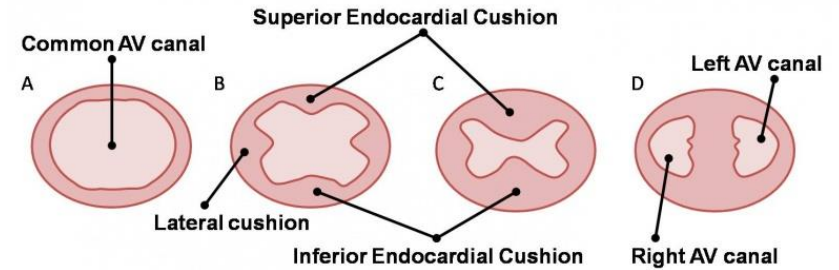
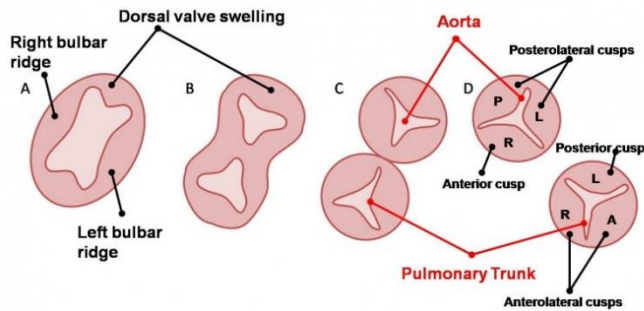
levá komora: **vestibulum aortae**

VÝVOJ SRDCE

Vývoj srdečních chlopní

- **semilunární chlopně** (aortální, pulmonální) během septace truncus arteriosus z endokardových polštářů aortopulmonárního septa
- **atrioventrikulární chlopně** (trikuspidální, mitrální) z endokardových polštářů a myokardu ve foramen atrioventriculare commune

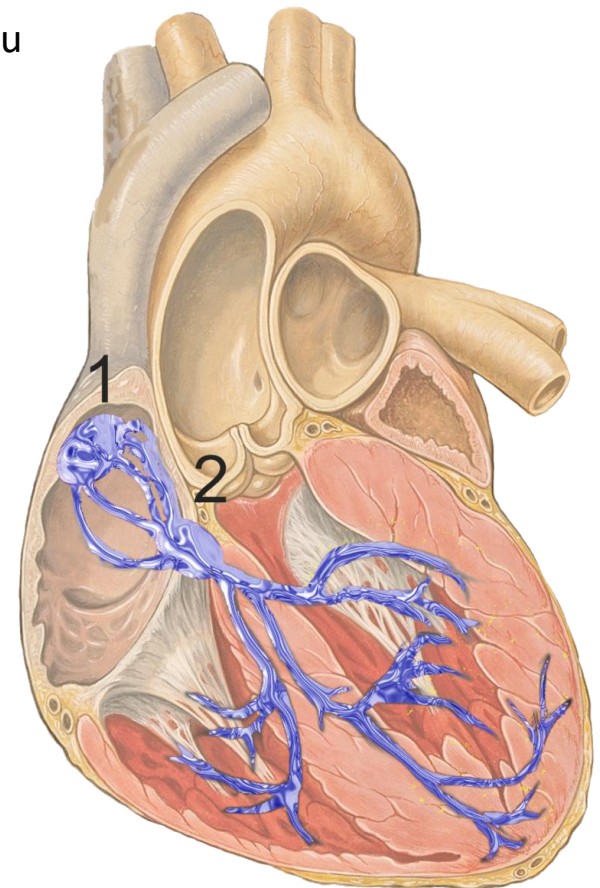
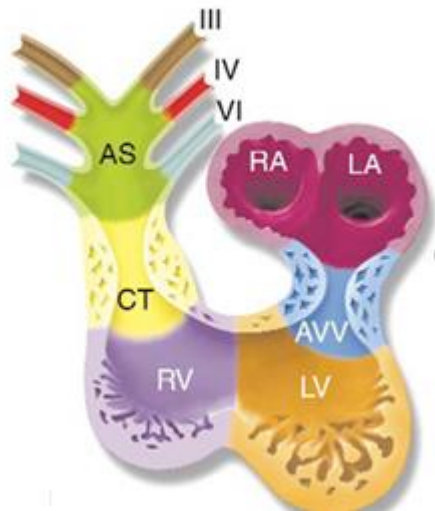

VÝVOJ SRDCE

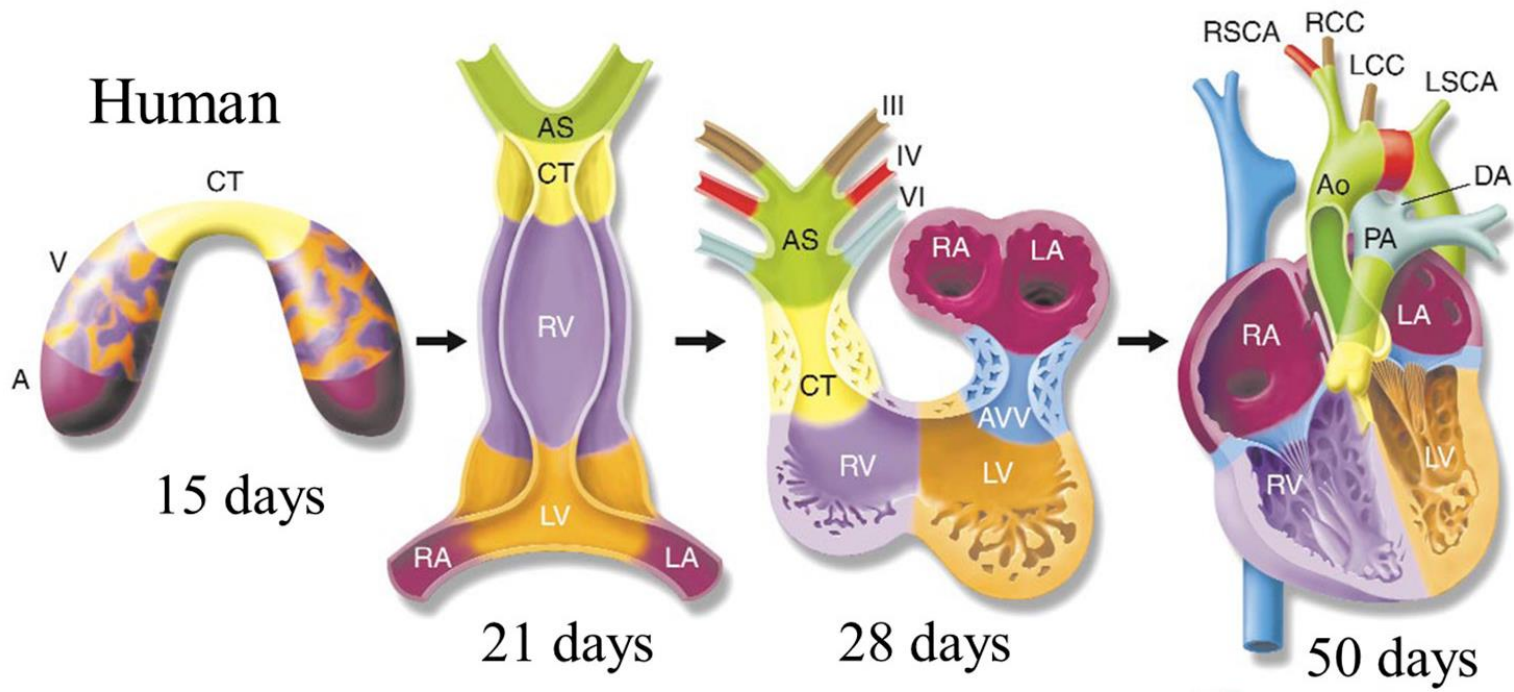
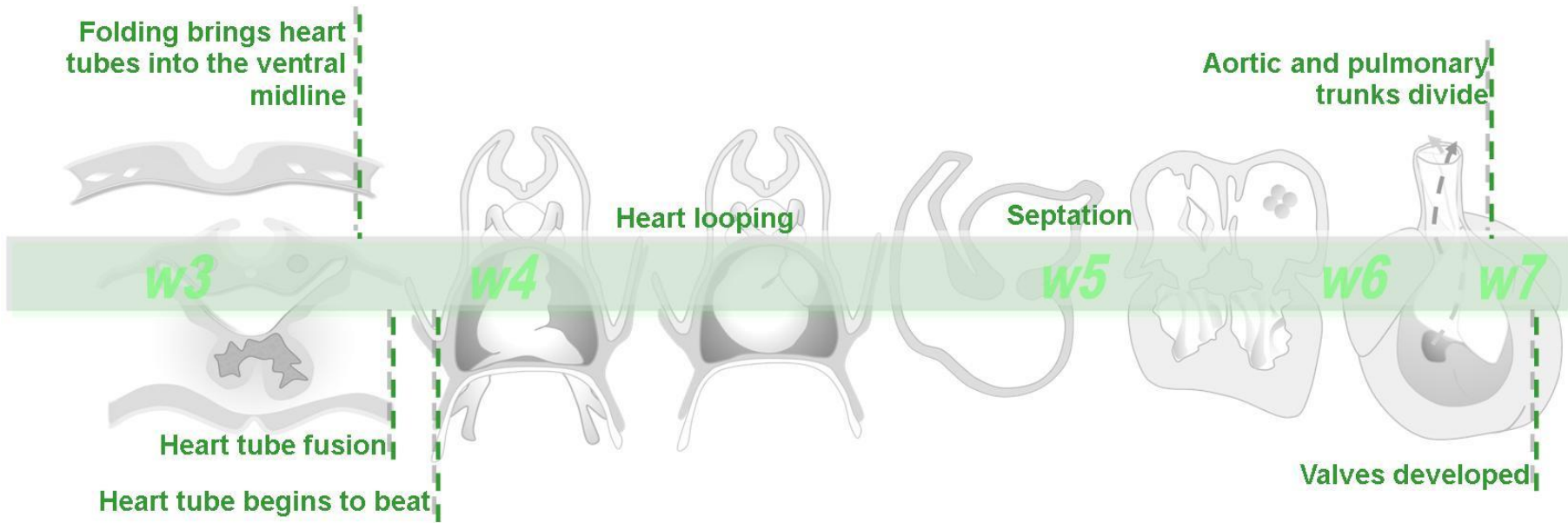
Vývoj převodního srdečního systému

Definitivní převodní systém = elektrické spojení mezi síněmi a komorami

- Souvislost svalových vrstev atrií a komor
- **Primitivní atrium** – prvotní pacemaker
- SA uzlík v 5. týdnu z tkání sinus venosus
- Buňky interatriálního a atrioventrikulárního septa se podílí na vzniku AV uzlu a fasciculus atrioventricularis → raménka → komorový myokard

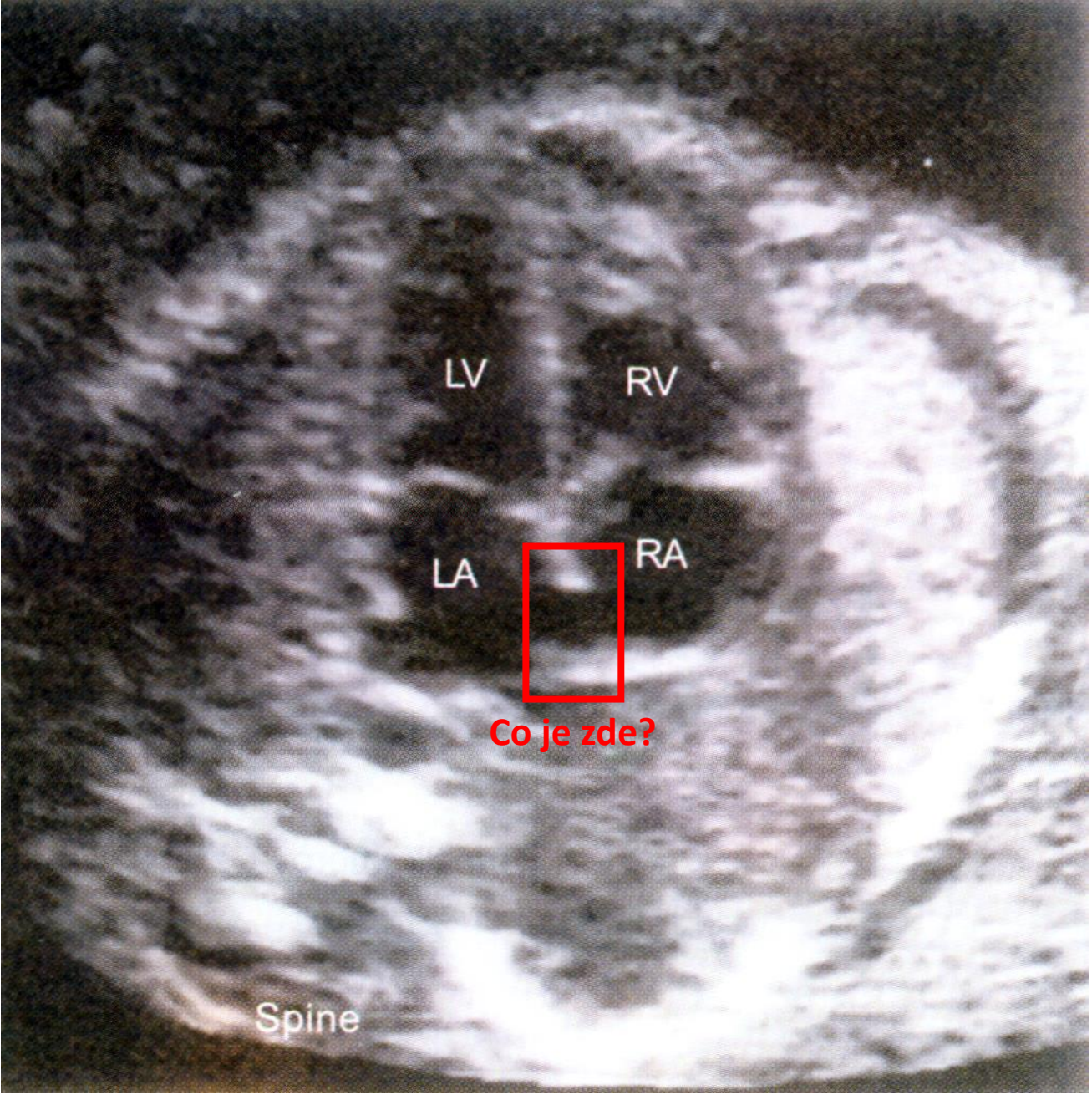
VÝVOJ SRDCE – SHRNUTÍ

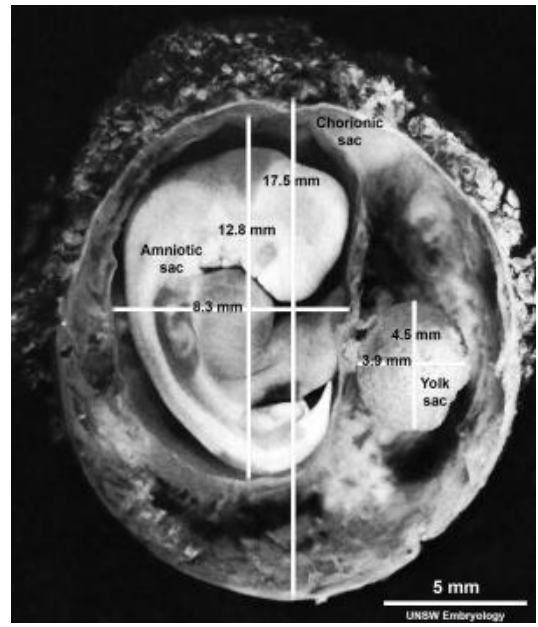
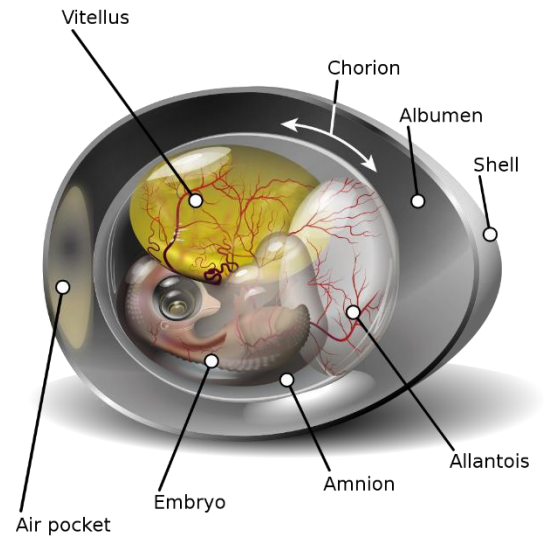
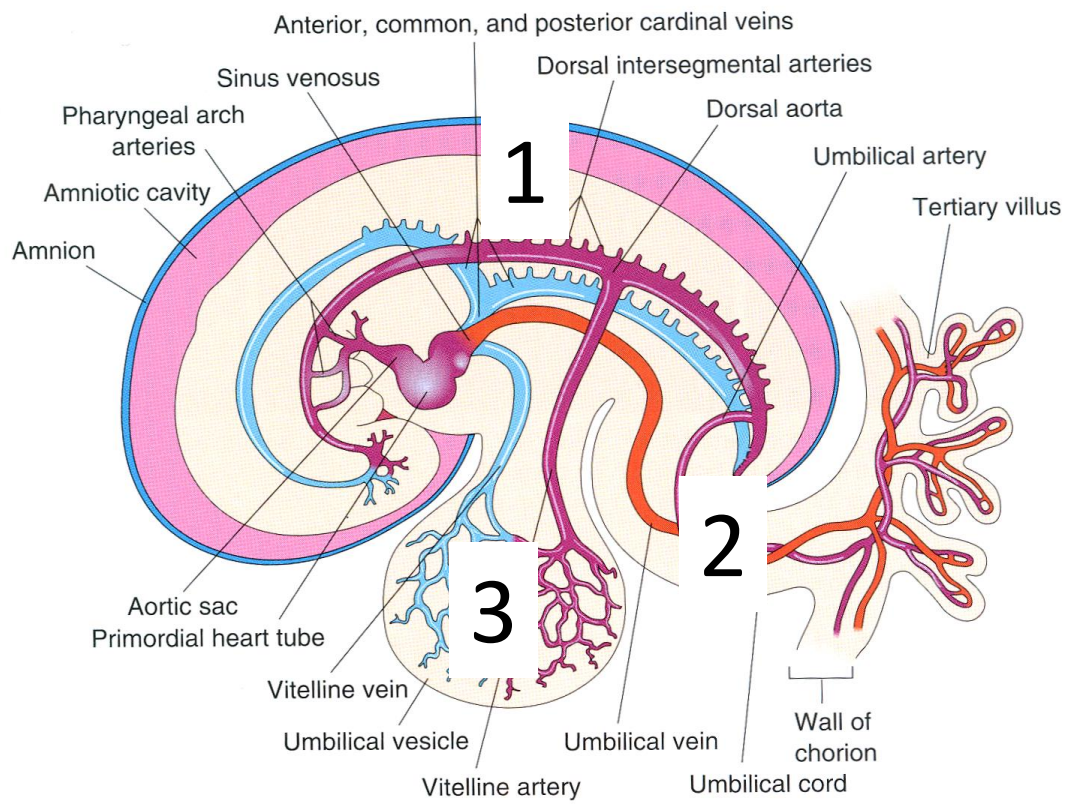
ECHOKARDIOGRAFIE FETÁLNÍHO SRDCE

20. týden

PRIMITIVNÍ KREVŇÍ OBĚH

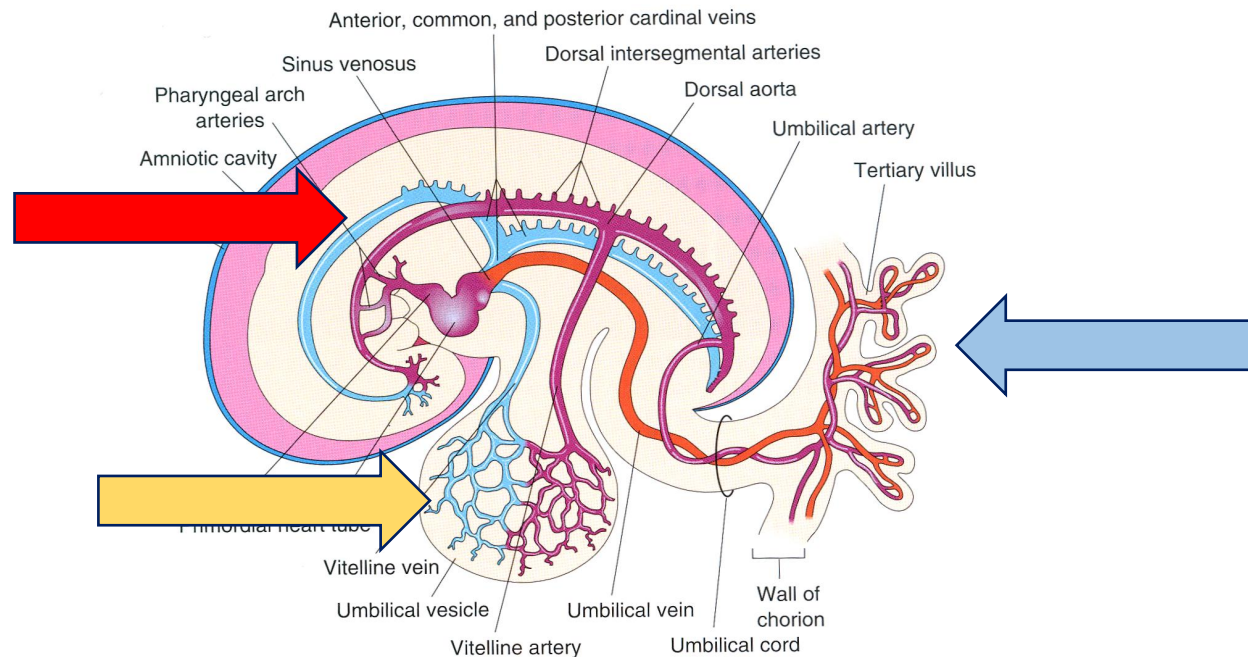
4. týden

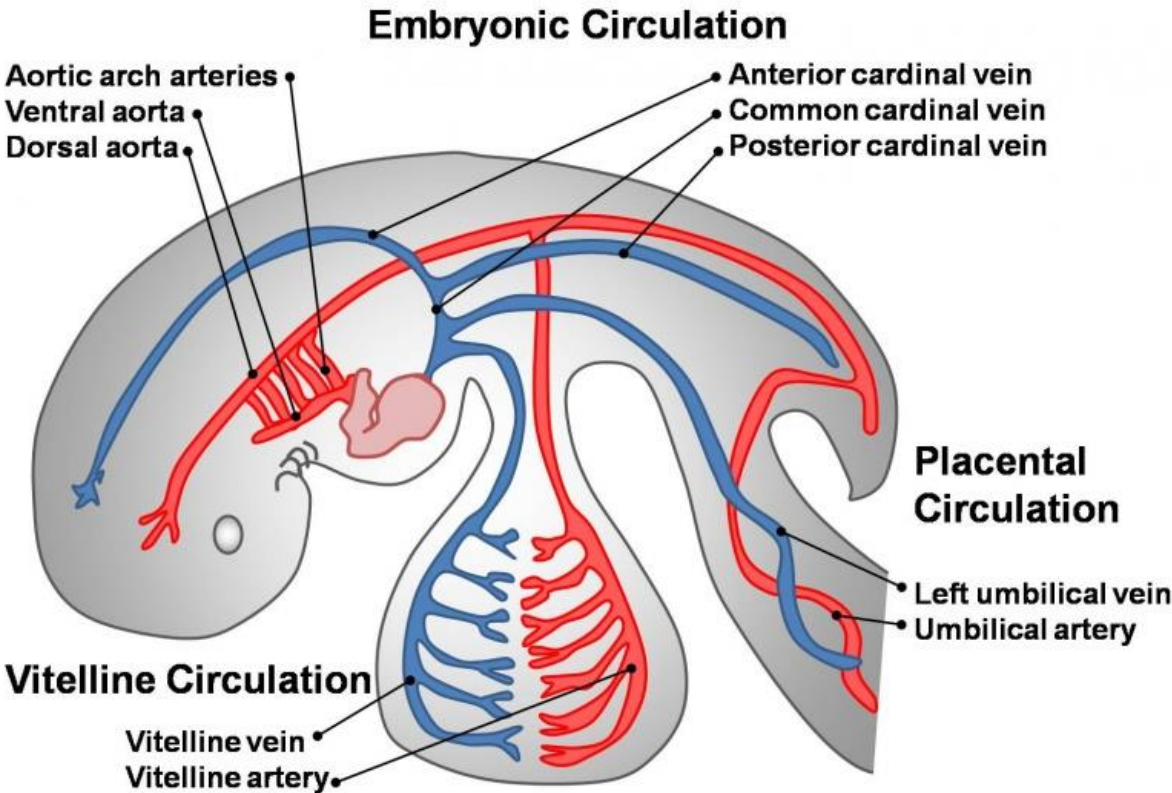
PRIMITIVNÍ KREVŇÍ OBĚH

4. týden

- embryonální oběh:** srdeční trubice → *truncus arteriosus* → aortální oblouky → **dvě dorsální aorty** → splývají v jednu aortu dorsalis → kapiláry → **párové kardinální vény** (do kterých ústí pre- a postkardinální vény) → **párové v. cardinales communes** (*ductus Cuvieri*) → *sinus venosus*
- vitelinní oběh:** dorsální aorty → *aa. omphalomesentericae* → splývají v jednu *a. omphalomesenterica* → *vv. omphalomesentericae* + *vv. umbilicales* → párový *truncus vitelloumbilicalis* → *sinus venosus*
- umbilikální oběh:** dorsální aorty → *aa. umbilicales* → chorion → *vv. umbilicales* + *vv. omphalomesentericae* → párový *truncus vitelloumbilicalis* → *sinus venosus*

VÝVOJ ARTERIÍ

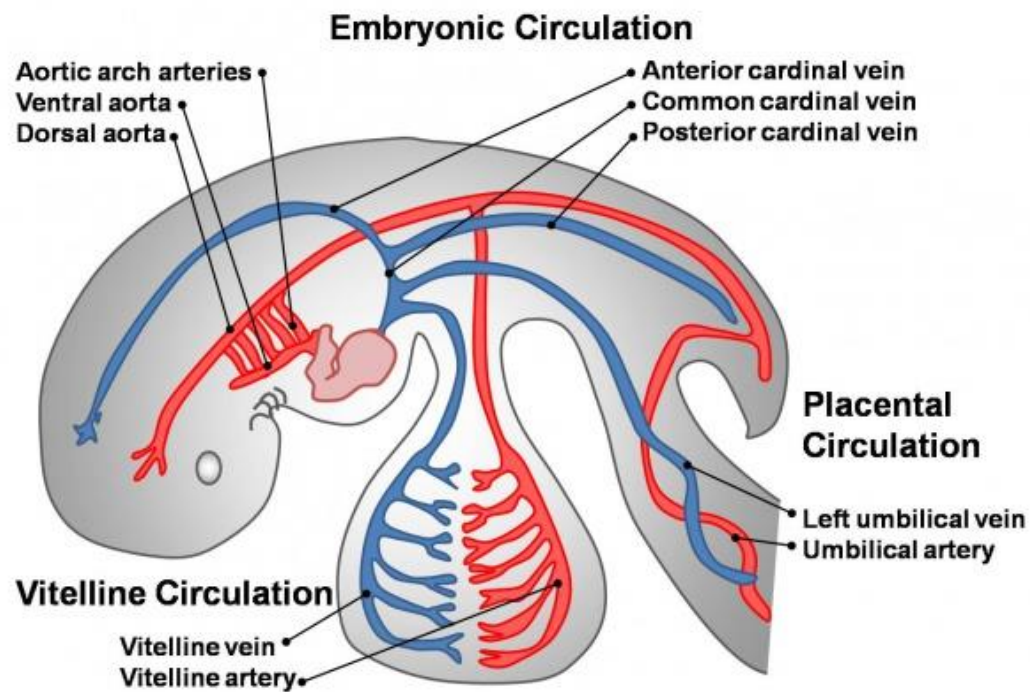
VÝVOJ ARTERIÍ

Dorzální aorta

- původně párová
- odstupuje z aortálních oblouků
- párové aorty splývají v jednu dorzální aortu → a. descendens

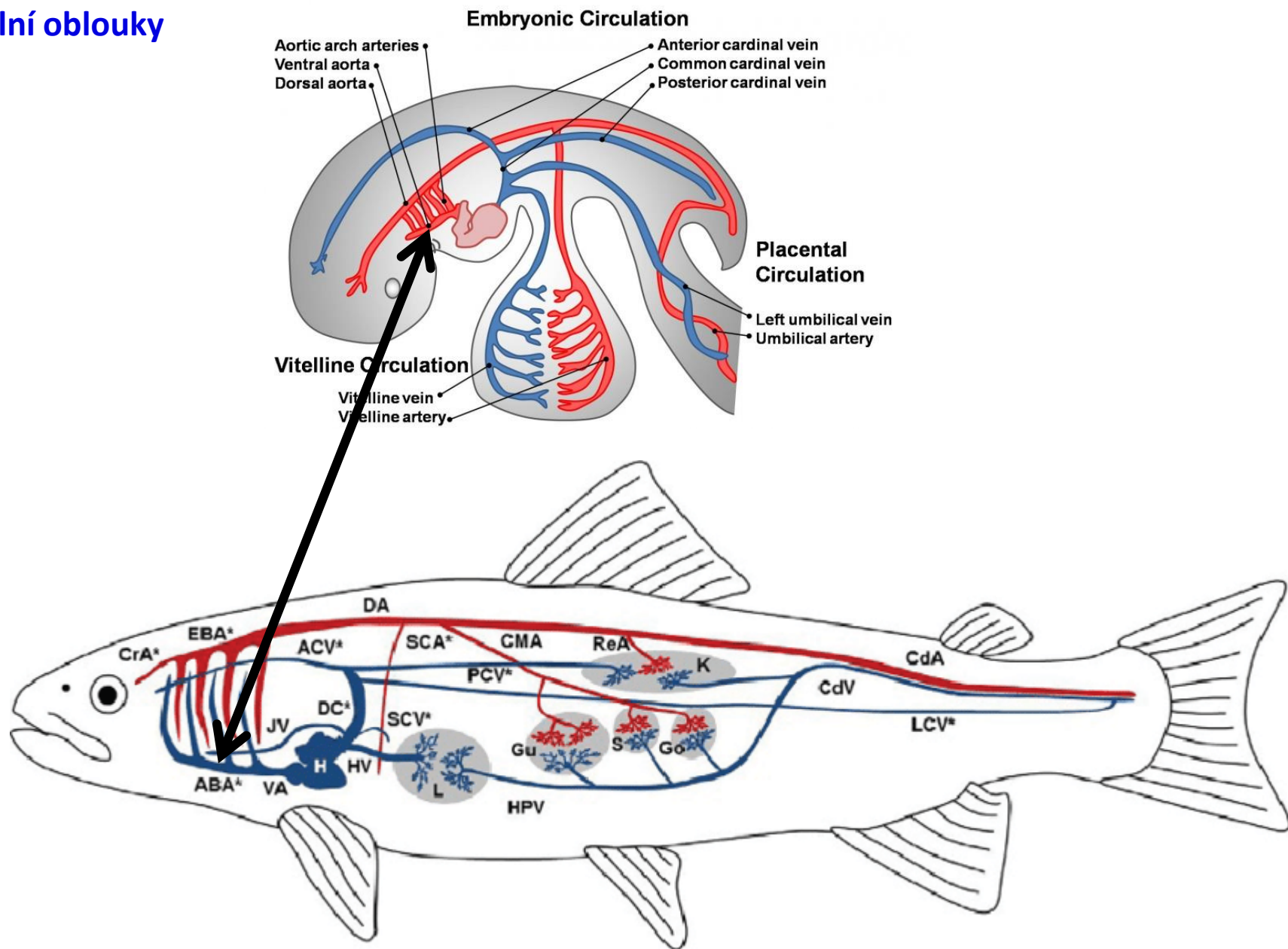
Ventrální aorta a aortální vak

- původně párová
- po flexi embrya párové aorty splývají v **aortální vak** → odstup aortálních oblouků

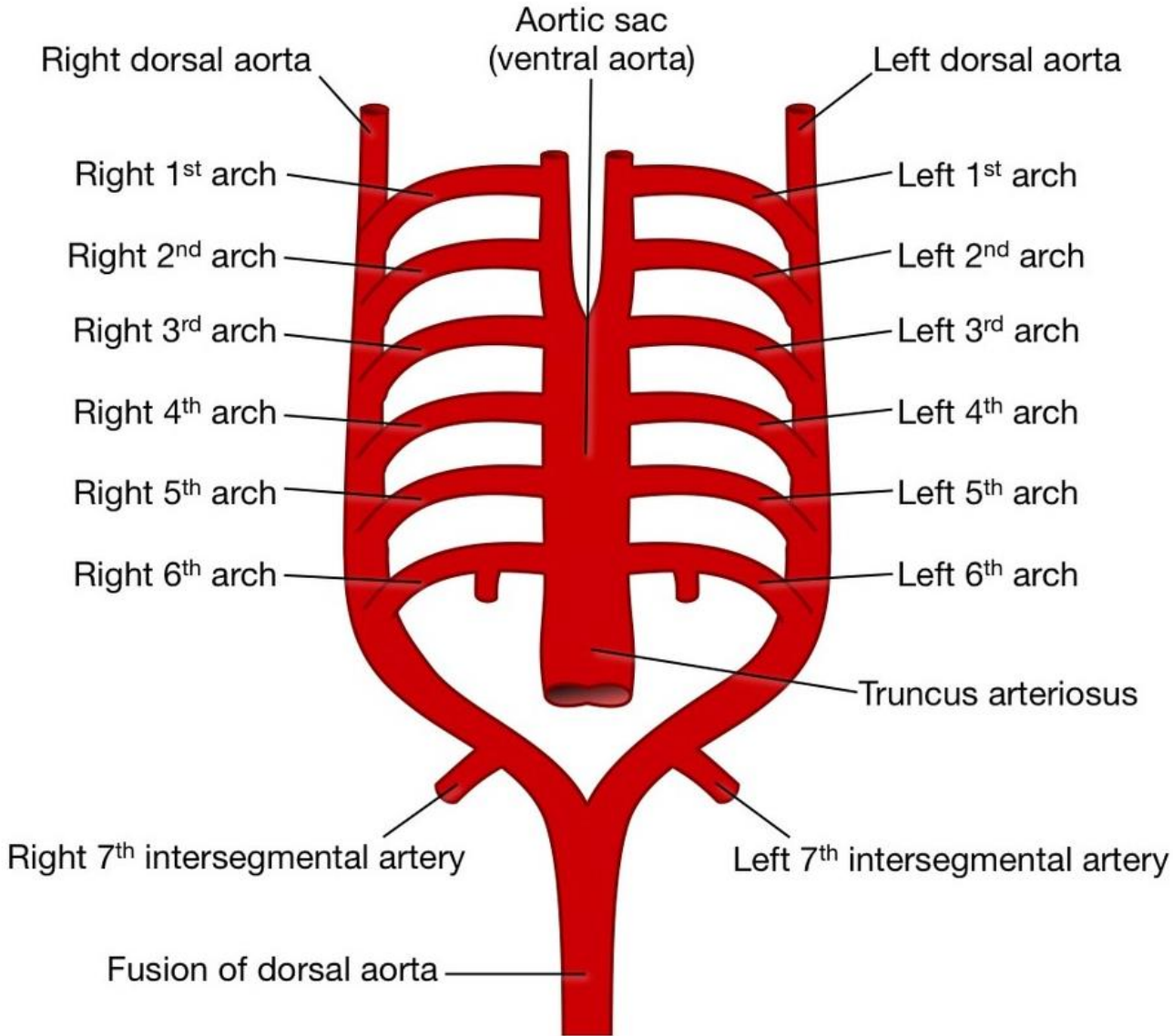

VÝVOJ ARTERIÍ

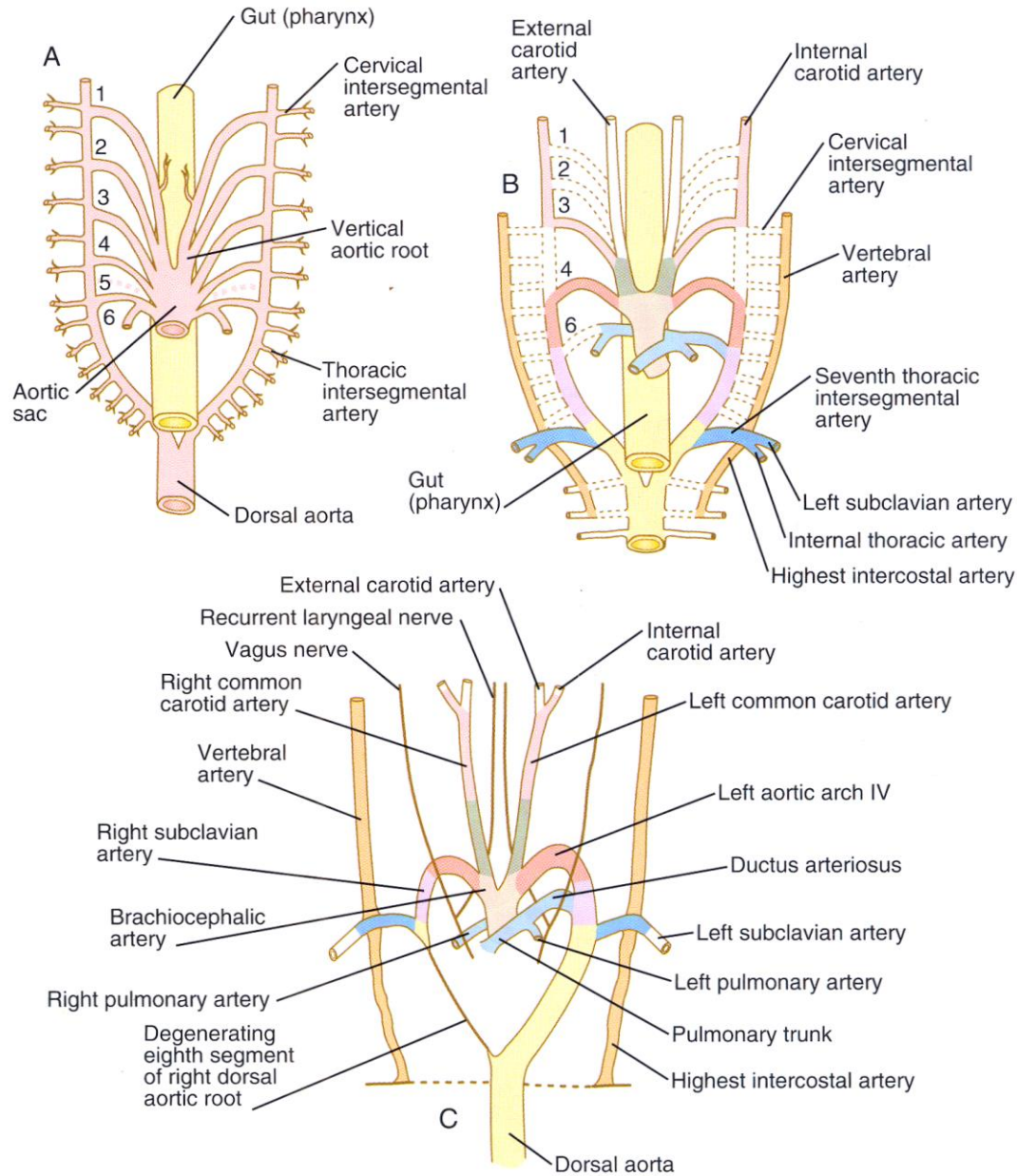
Aortální oblouky

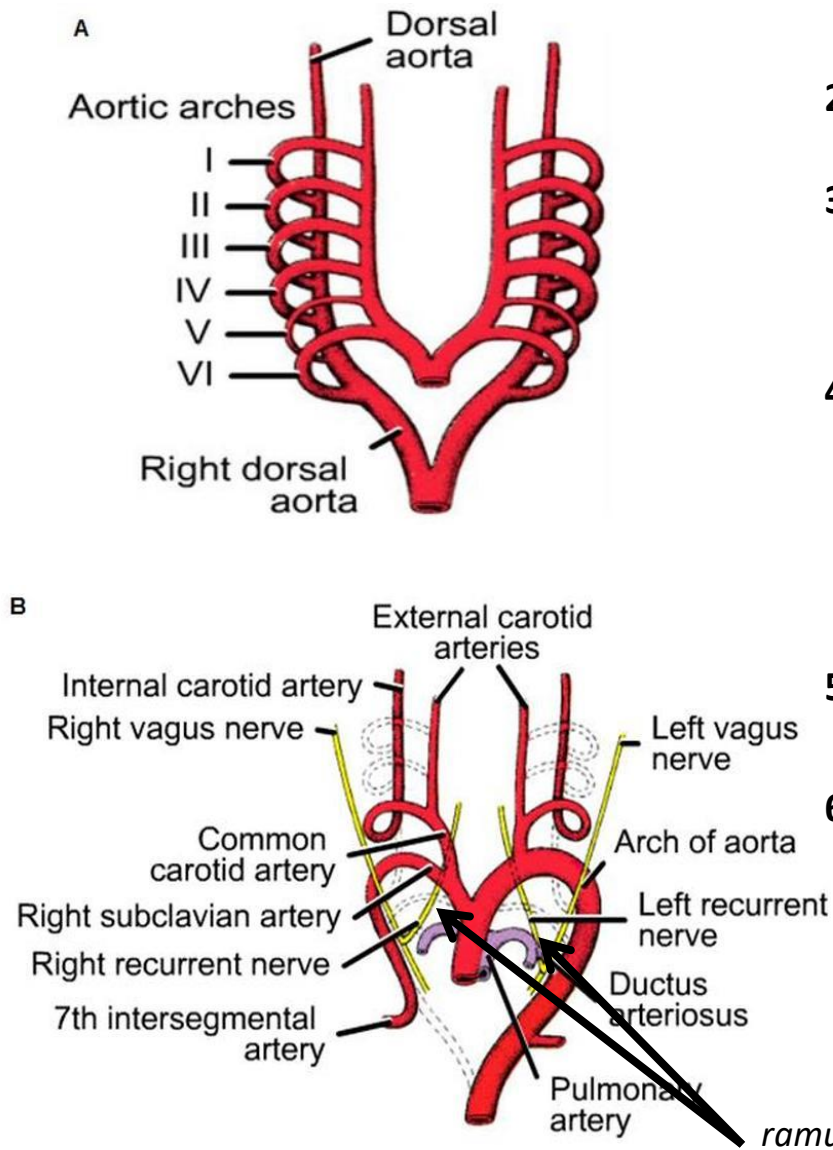
AORTÁLNÍ OBLOUKY

AORTÁLNÍ OBLOUKY

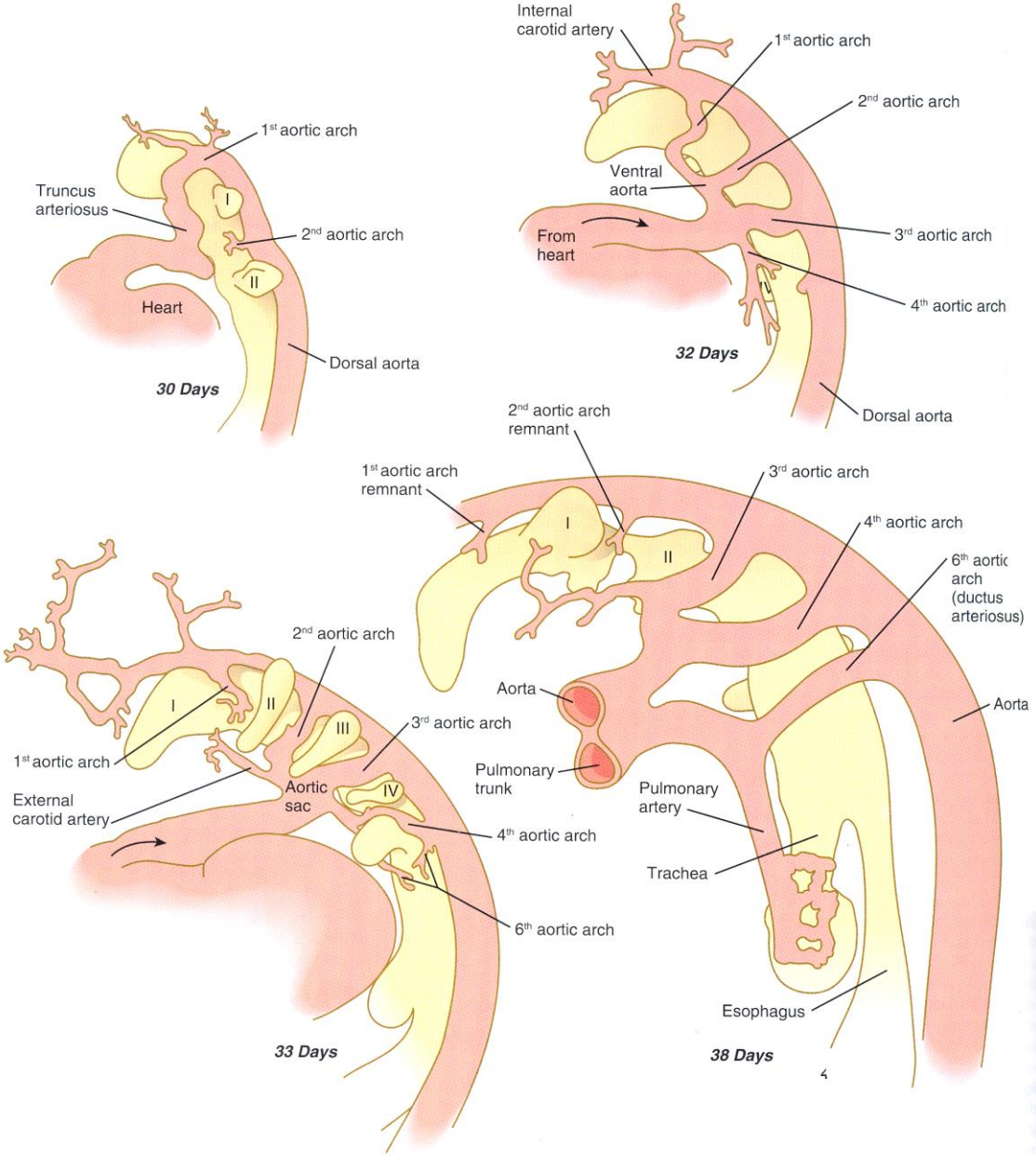

AORTÁLNÍ OBLOUKY

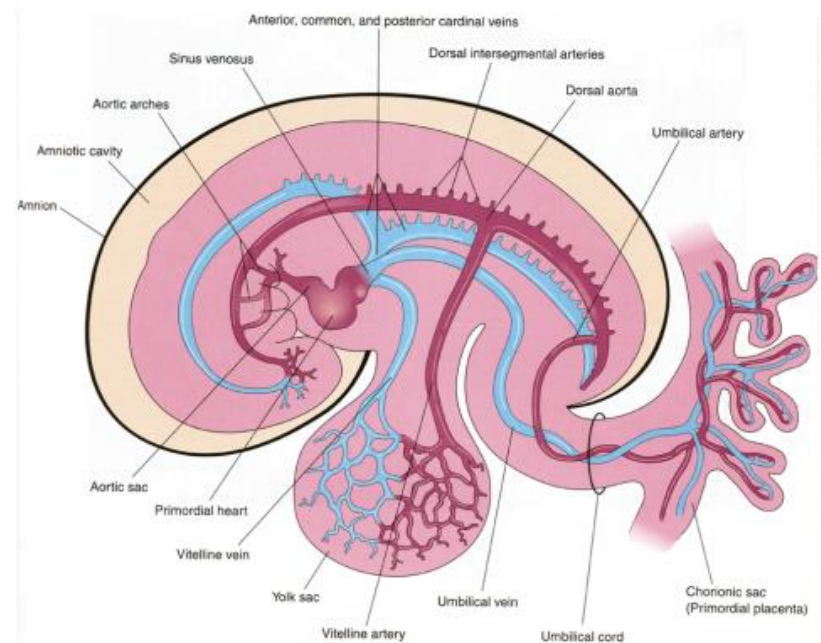
- 1 **zaniká**, z části **a. maxillaris** (částečně aa. carotides externae)
- 2 **zaniká**, z části **a. stapedia** a **a. hyoidea**
- 3 proximální úseky **aa. carotides communes**, distální část oblouků + dorzální aorty - **aa. carotides internae**
- 4 pravý dává vznik proximální části **a. subclavia dextra** (distální část pochází z dorzální aorty a ze 7. intersegmentální arterie); z levého vzniká část **arcus aortae** (aorta samotná vzniká z aortálního vaku a levé dorzální aorty)
- 5 - (buď se nezaloží nebo rychle degeneruje aniž z něj vznikají jakékoli cévy)
- 6 vpravo z proximální části vzniká **a. pulmonalis dextra**, distální část zaniká; vlevo z proximální části vzniká **a. pulmonalis sinistra**, z distální části vzniká **ductus arteriosus**.

AORTÁLNÍ OBLOUKY

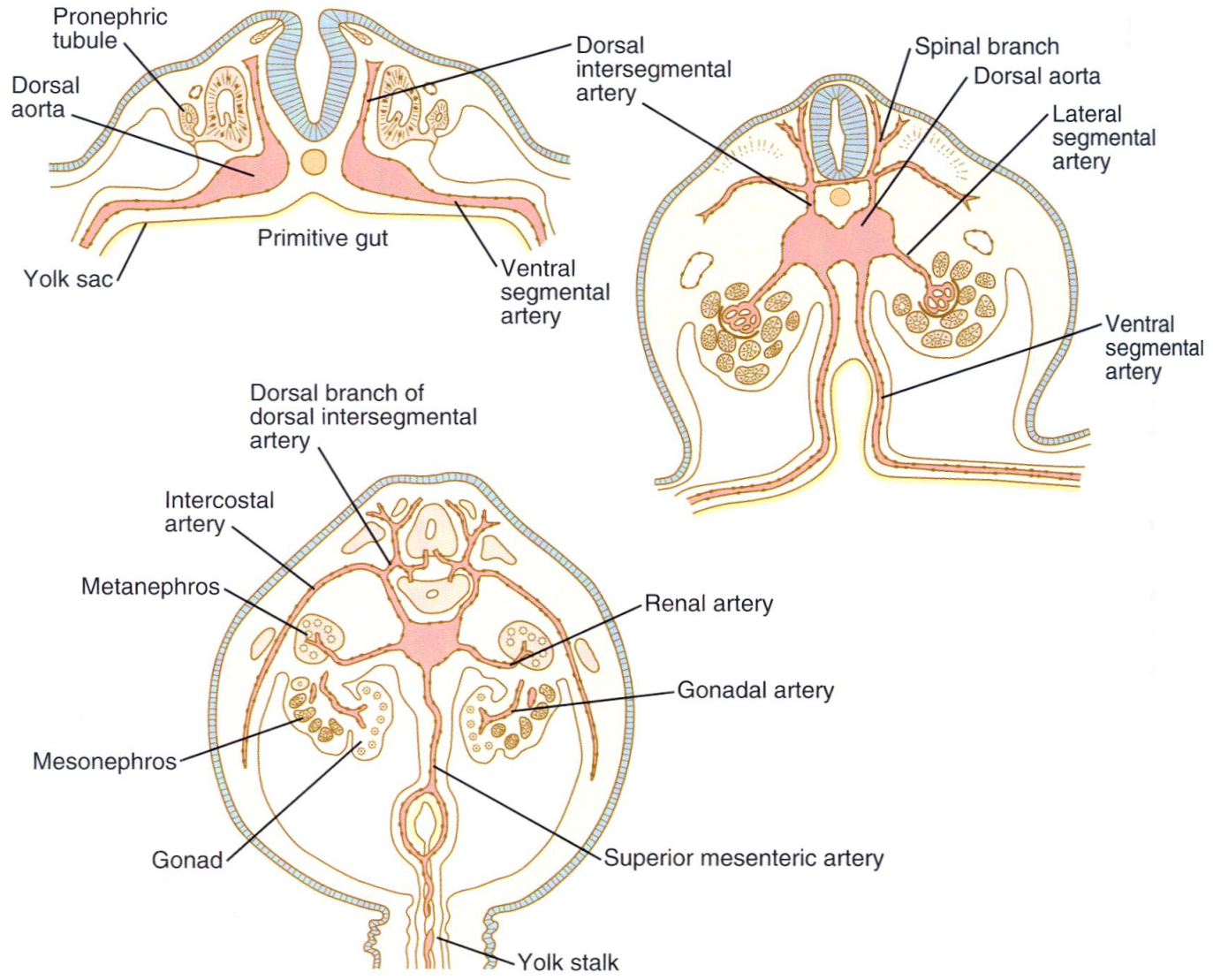

INTERSEGMENTÁLNÍ TEPNY

- dorzální, ventrální a laterální **větve dorzální aorty** (30)
- mezi somity (po dokočení vývoje obratlů probíhají na úrovni jejich těl)
- cévní zásobení somitů a jejich derivátů
- **intersegmentální arterie**
 - krku → **a. vertebralis**
 - hrudníku → **aa. intercostales**
 - břišní → **aa. lumbales**
 - sakrální → **aa. sacrales laterales**
- část 7. intersegmentální arterie → **a. subclavia dx.**
- kaudální konec dorzální aorty → **a. sacralis media**

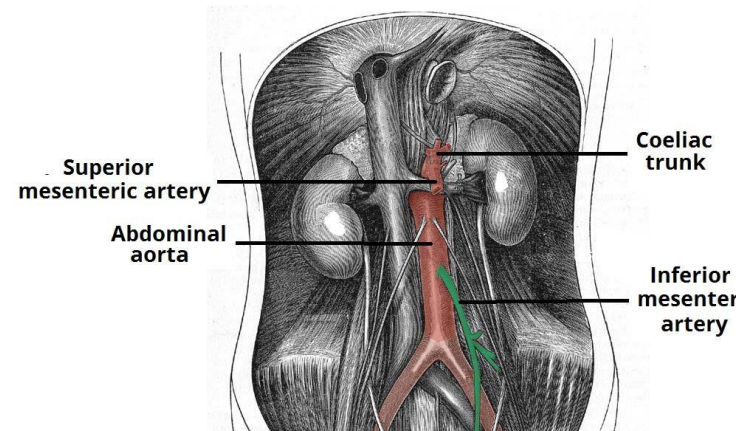
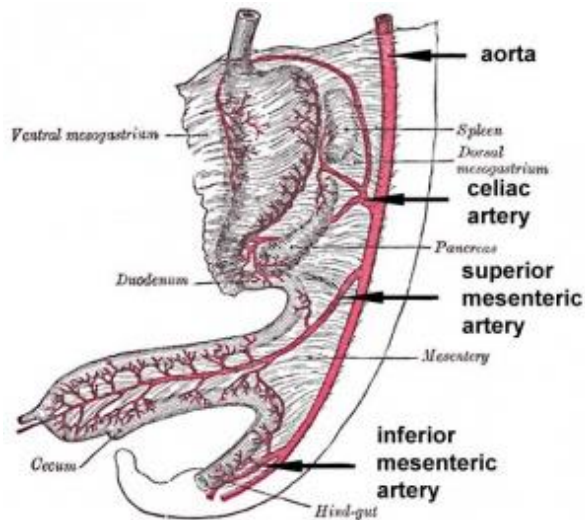
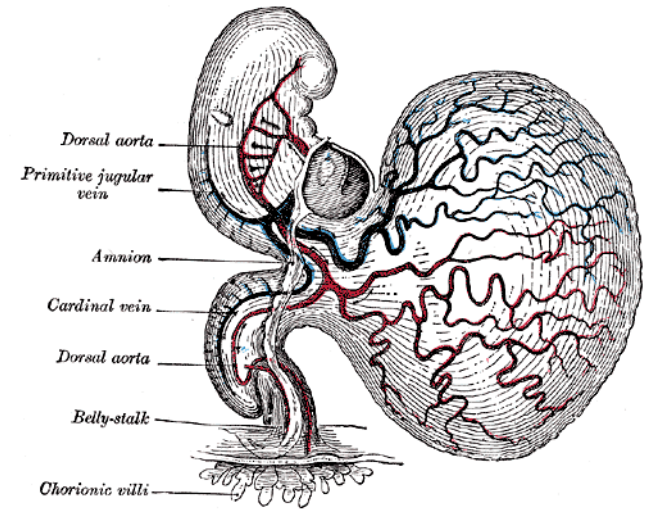
INTERSEGMENTÁLNÍ TEPNY

VITELINNÍ TEPNY

= žloutkové tepny

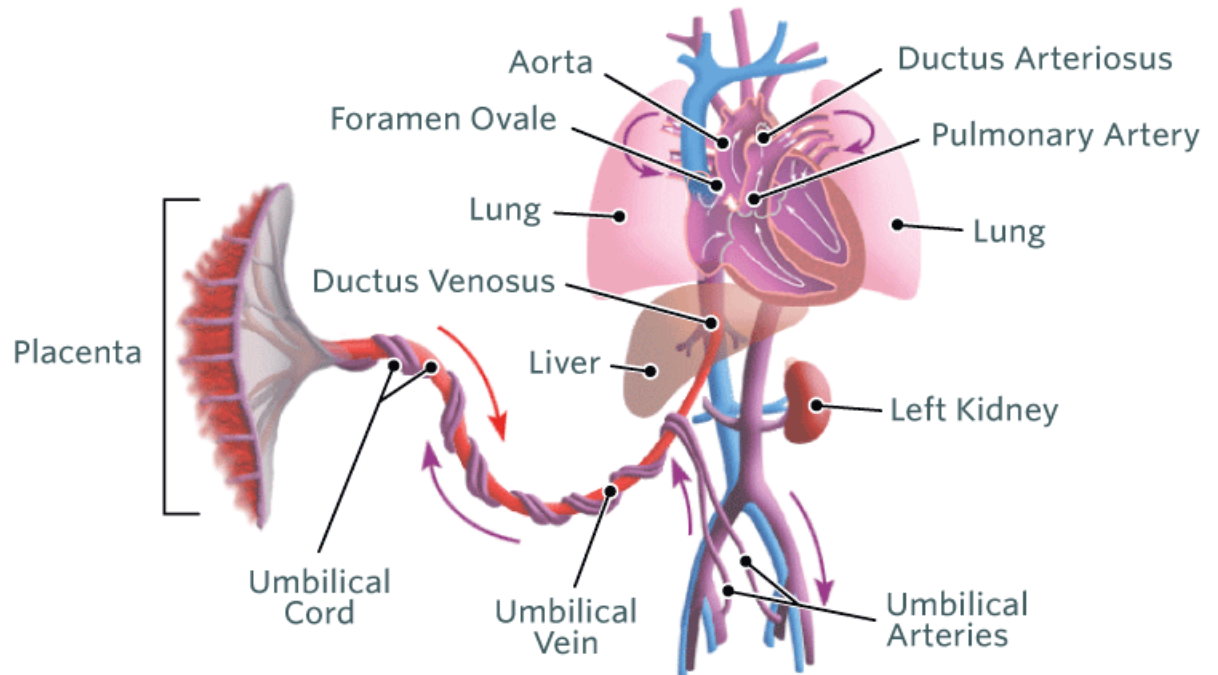
- aa. vitellinae (aa. omphalomesentericae)
- **ventrální větve dorsálních aort**
- redukce během vývoje **na tři hlavní tepny:**
 1. **truncus coeliacus**
 2. **a. mesenterica superior**
 3. **a. mesenterica inferior**

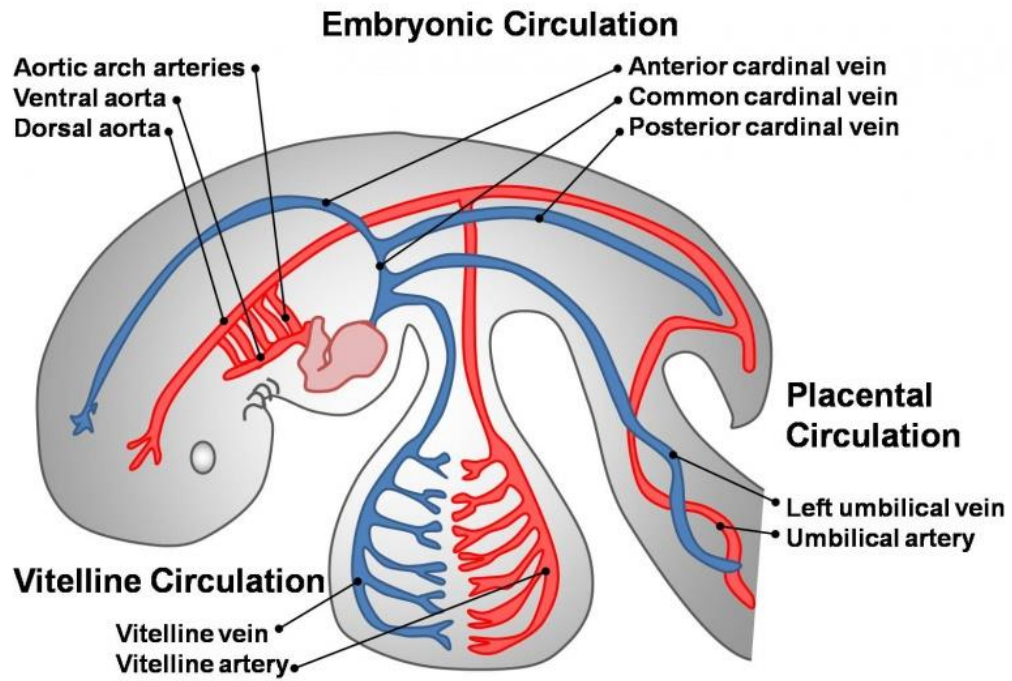
UMBILIKÁLNÍ TEPNY

= pupečnickové tepny

- **aa. umbilicales**
- ventrální větve dorsálních aort, později napojeny na **aa. iliacae communes a internae**.
- po narození: proximální části a. umbilicales tvoří **aa. iliacae internae** a **aa. vesicales superiores**.
Distální části obliterují.

VÝVOJ VĚN

KARDINÁLNÍ VĚNY

- hlavní venózní systém embrya
- **vv. cardinales anteriores a posteriores**, spojující se **ve vv. cardinales communes**

- **párové vv. cardinales anteriores**

- 8. týden: anastomóza (z levé do pravé)
- z anastomózy: v. brachiocephalica
- kaudální úsek levé v. card. ant. zaniká
- pravá v. card. ant. + v. card. commun.: SVC

- párové **vv. cardinales posteriores**

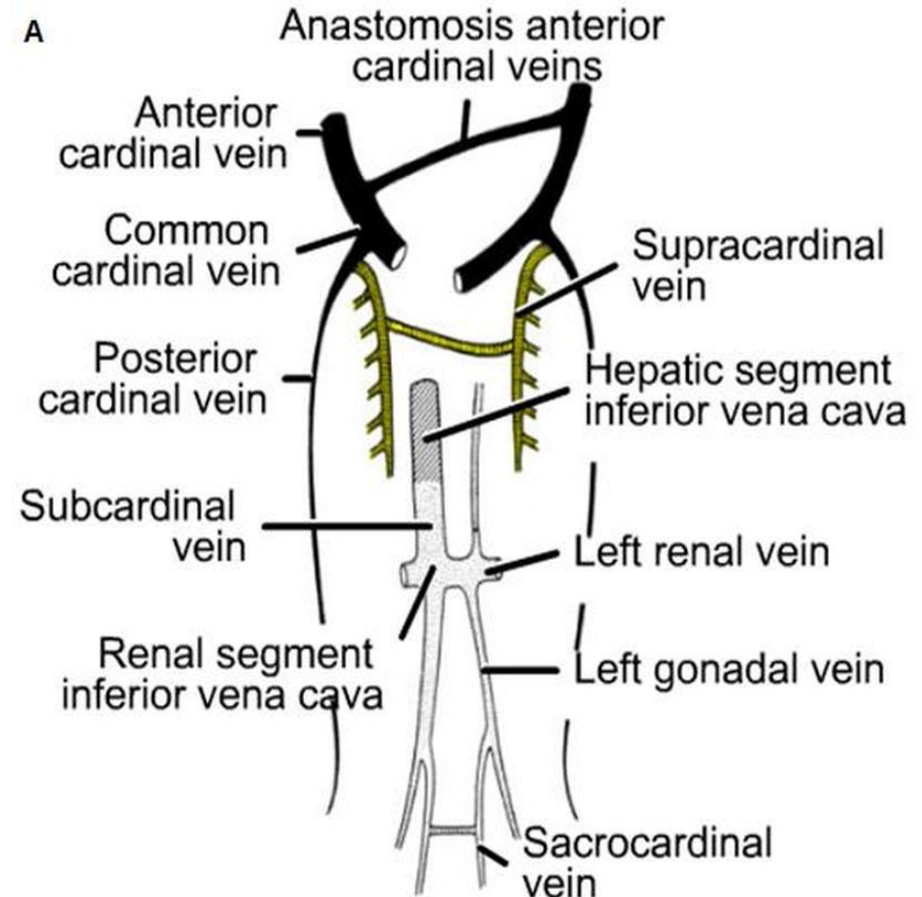
- primárně cévy mezonefros: s jeho zánikem také zanikají
- přetrvávají jako odstupy v. hemiazygos a v. azygos
- jsou nahrazeny subkardinálními a suprakardinálními vénami

- párové **vv. subcardinales**

- anastomózy navzájem i s v. cardinales posteriores
- levá v. renalis, v. suprarenales, vény gonád, část IVC

- párové **vv. supracardinales**

- nad ledvinami – anastomóza – v. azygos a v. hemiazygos
- kaudálně levá v. supracardinalis zaniká, z pravé vzniká dolní část IVC (anastomóza s v. subcardinalis)

KARDINÁLNÍ VÉNY A VÝVOJ VENA CAVA INFERIOR ET SUPERIOR

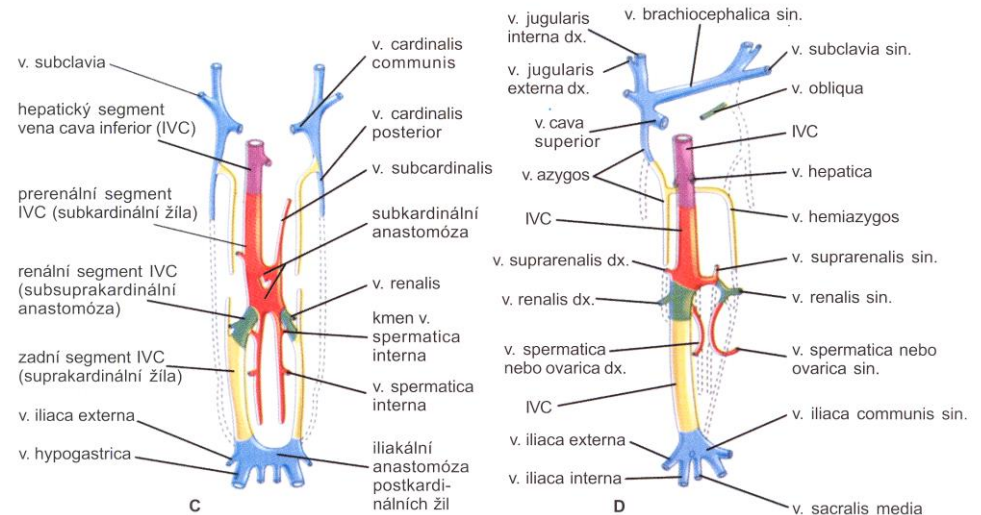
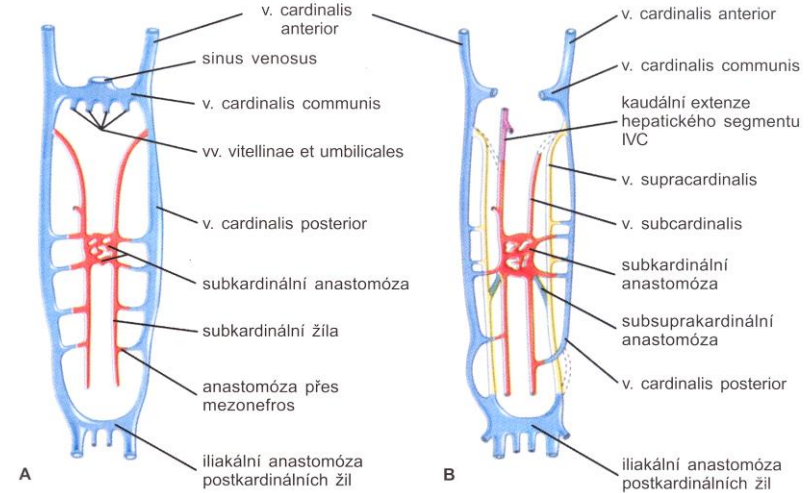
Vena cava inferior:

- čtyři základní segmenty
- 1 hepatický segment** (proximální část v. omphalomesenterica = v. hepatica)
- 2 prerenální segment** (pravá v. subcardinalis)
- 3 renální segment** (anastomóza mezi v. subcardinalis a v. supracardinalis)
- 4 postrenální segment** (pravá v. supracardinalis)

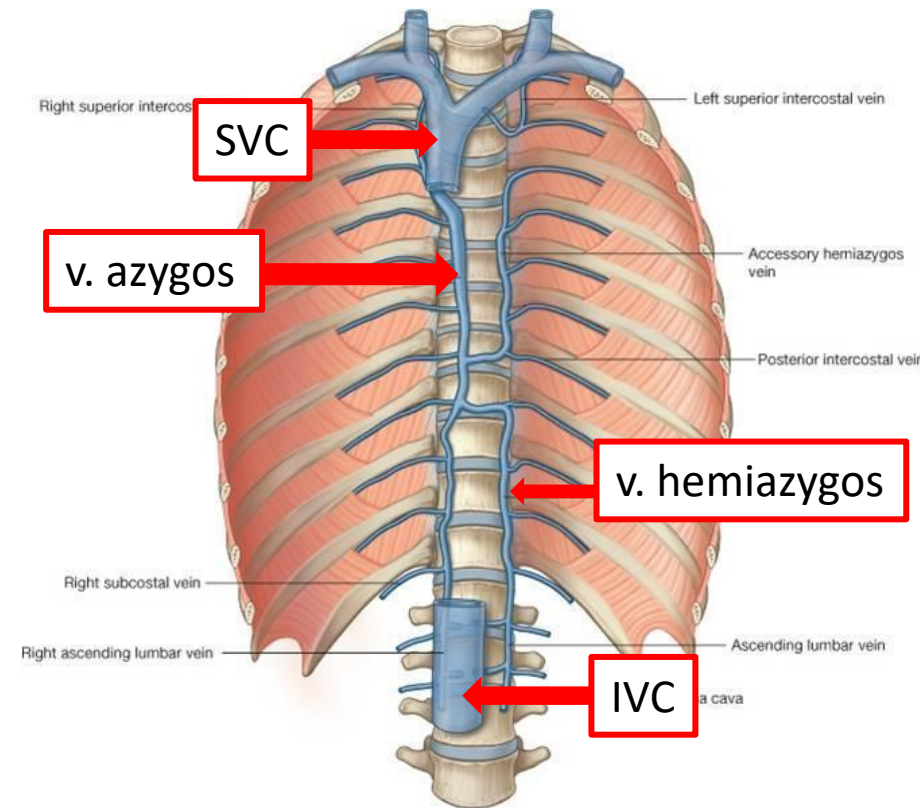
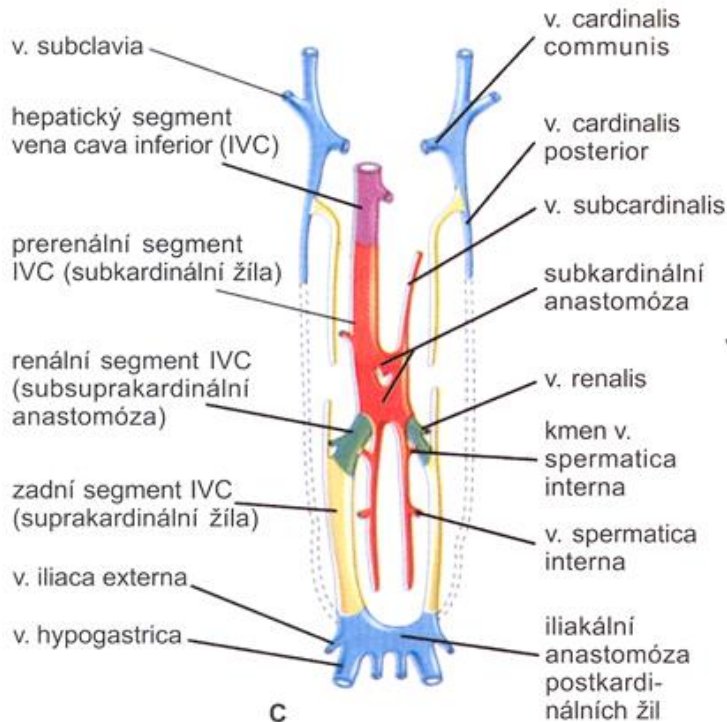
Vena cava superior:

- pravá v. cardinalis communis a v. cardinalis anterior

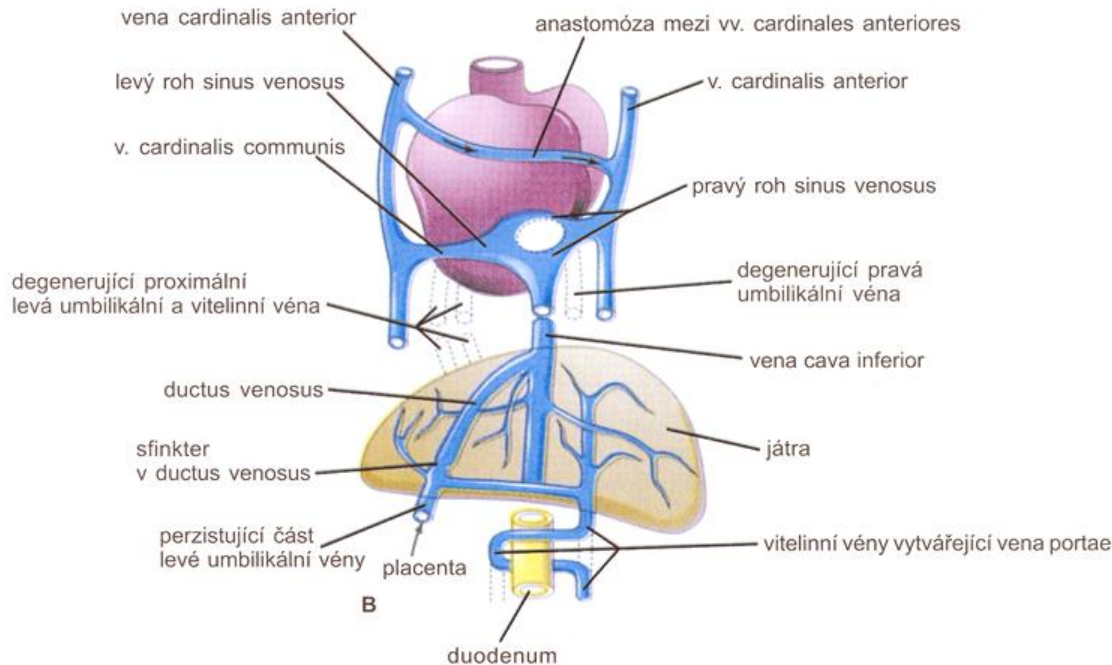
ANOMÁLIE VELKÝCH DUTÝCH VÉN

- **Dvojitá SVC:** levá přední kardinální žíla perzistuje → levá SVC
- **Levá SVC:** pravá v. cardinalis anterior a v. cardinalis communis degenerují, zůstávají levostranné vény
- **Absence hepatického segmentu IVC:** krev odchází cestou v. azygos a hemiazygos do pravého atria.
- **Dvojitá IVC:** perzistence základů obou IVC v důsledku absence anastomóz mezi kaudálními vénami

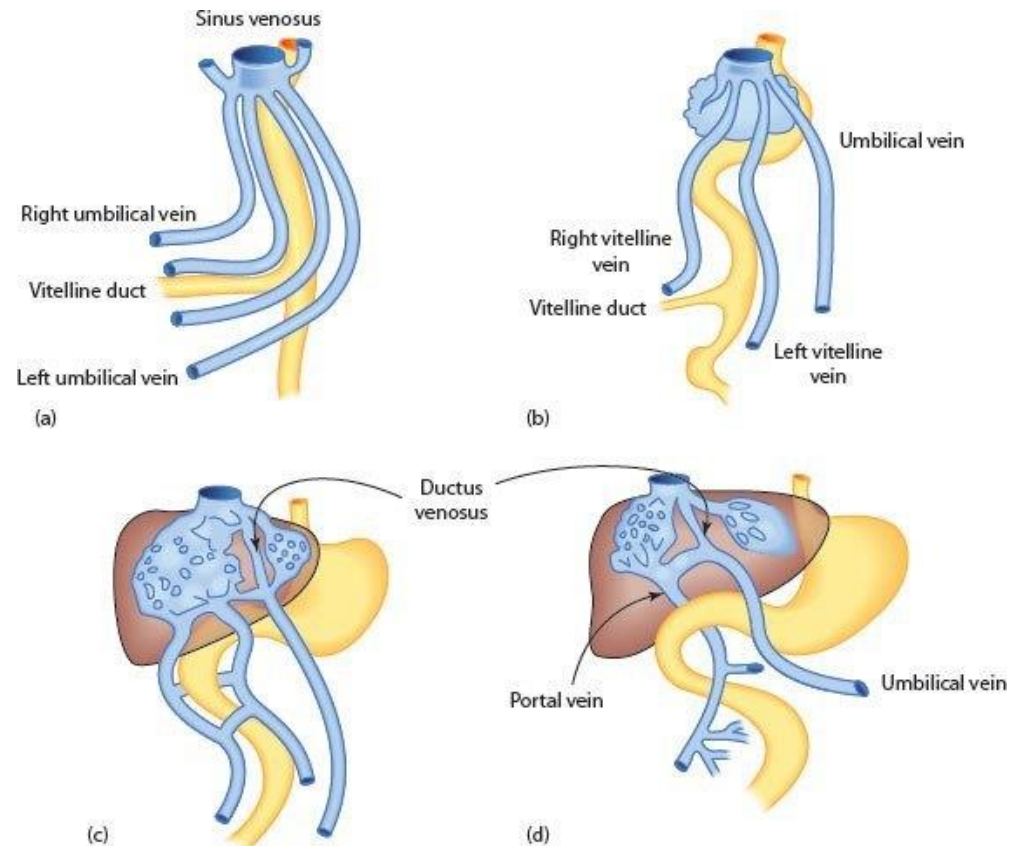
VITELINNÍ VÉNY

- **párové vv. omphalomesentericae**, vedou krev ze žloutkového vaku
- septum transversum
- ústí do sinus venosus (spolu s pupečníkovými vénami jako trunci vitelloumbilicales)
- růst jater – rozdělení vv. omphalomesentericae na proximální oddíl (žloutkový vak-játra) a distální část (játra-srdce)
- proximální úsek levé v. omphalomesenterica mizí
- proximální úsek pravé v. omphalomesenterica posthepatický segment IVC
- distální úseky vytvoří dvě anastomózy a následně v. portae

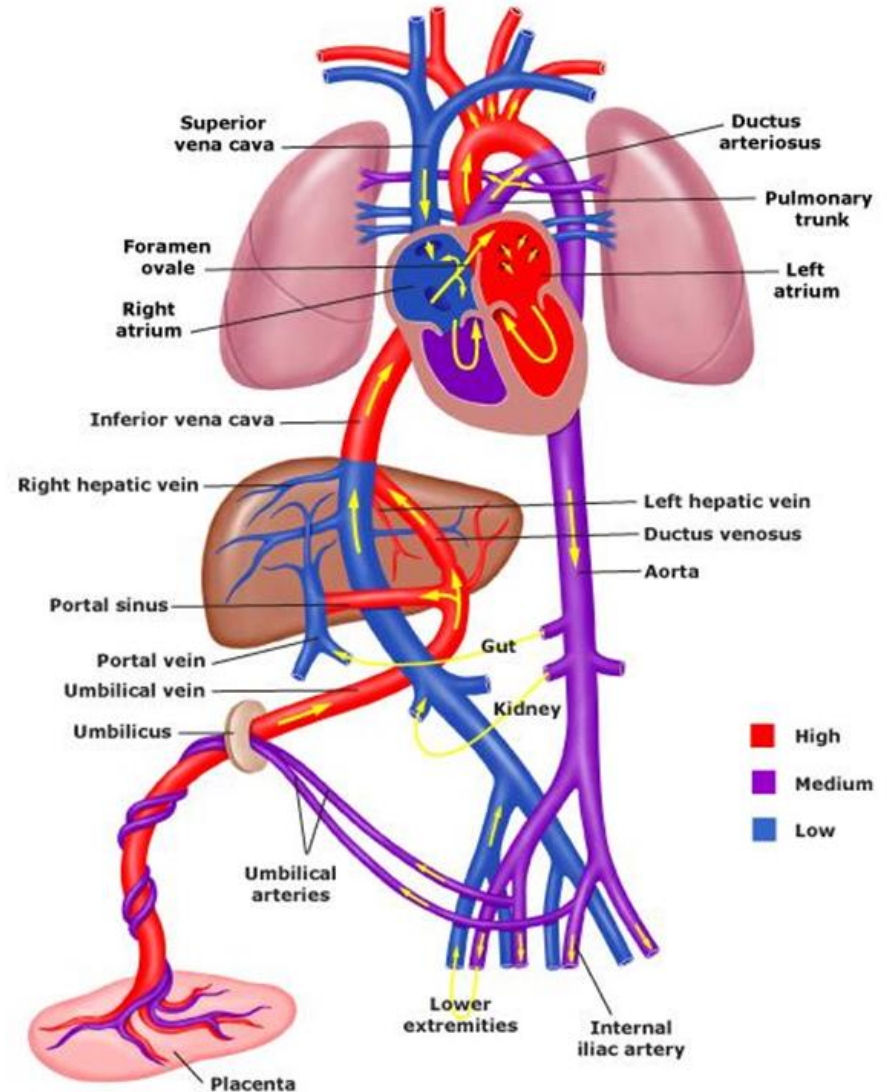
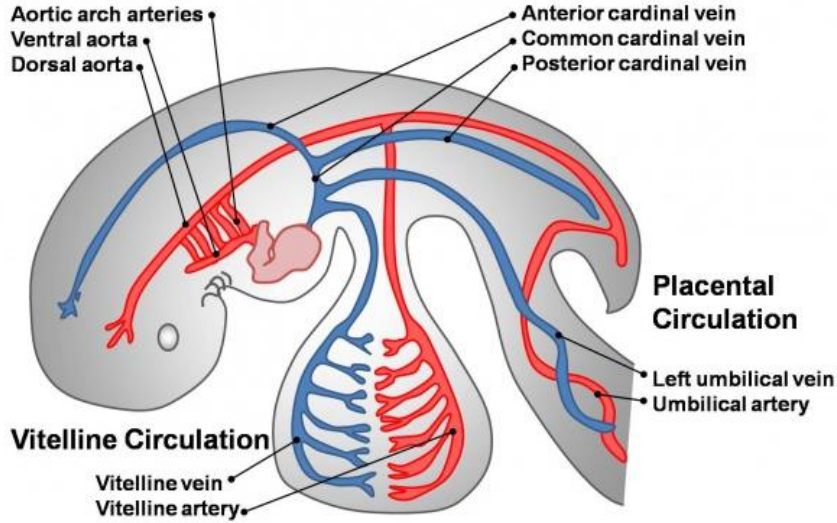
PUPEČNÍKOVÉ VÉNY

- párové (na začátku) vv. umbilicales, vedou krev z choriových klků do sinus venosus
- v důsledku růstu jater zanikají hepatické úseky obou vén, pravá umbilikální vena vymizí celá
- levá umbilikální vena tvoří kanál v jaterním parenchymu **ductus venosus**
- po porodu d. venosus zaniká a je nahrazený **ligamentum venosum**

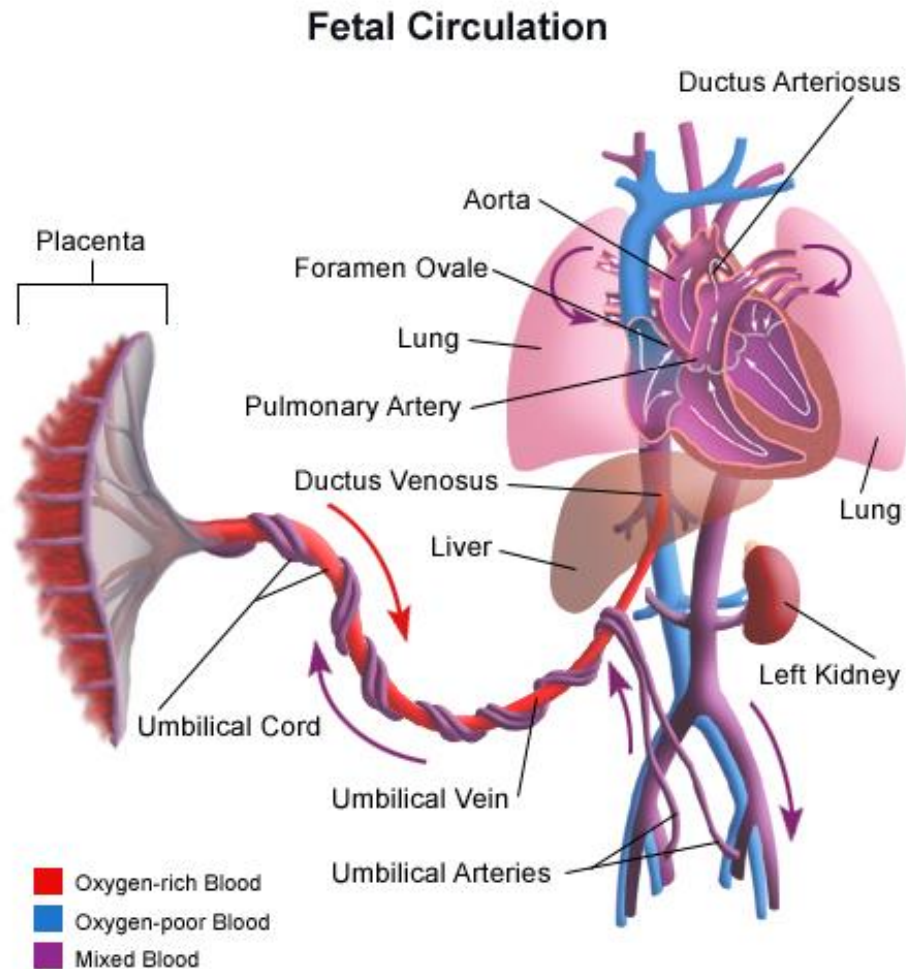
KLÍČOVÉ ZNAKY EMBRYONÁLNÍHO A FETÁLNÍHO KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU

Fetální oběh

Embryonální oběh

DERIVÁTY FETÁLNÍCH VASKULÁRNÍCH STRUKTUR

Umbilikální vena → **ligamentum teres**

Od pupku k porta hepatis, úpon k levé větvi v. portae

Lumen l. teres může přetrvávat

Ductus venosus → **ligamentum venosum**

(prochází játry od levé větve v. portae k IVC)

Umbilikální arterie → **ligamenta umbilicalia**

medialia (většina intraabdominálního průběhu), jejich proximální části **aa. vesicales superiores**

Foramen ovale → **fossa ovalis**

Adheze septum primum (valvula foraminis ovalis) k septum secundum

Spodní část fossa ovalis – septum primum

Spodní okraj septum secundum – limbus fossae ovalis (anulus ovalis)

Ductus arteriosus → **ligamentum arteriosum**

(od levé pulmonální arterie k arcus aortae)

VROZENÉ VÝVOJOVÉ VADY KVS

Teratologie

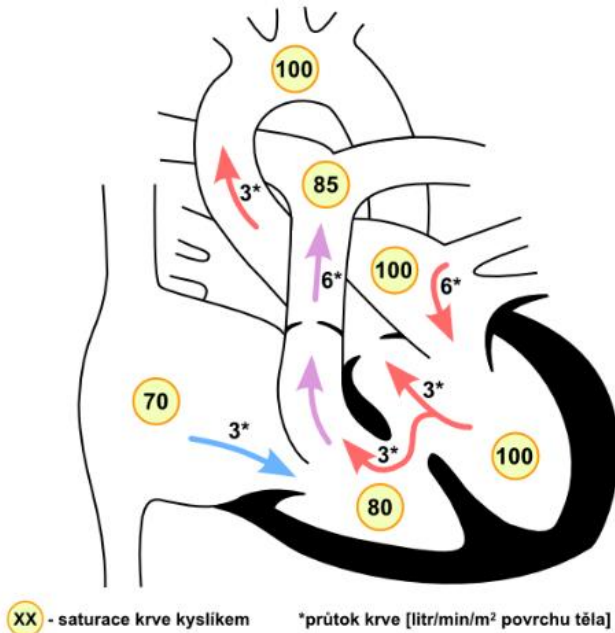
VVV se zkratem a bez zkratu

S levopřavým zkratem – ACYANOTICKÉ

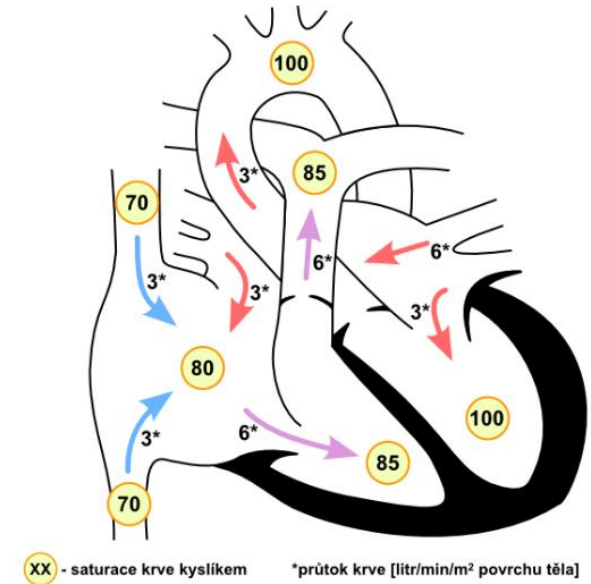
Příklady:

- Atriální septální defekty
- Ventrikulární septální defekty
- Atrioventrikulární septální defekt
- Ductus arteriosus apertus

Defekt komorového septa

Defekt síňového septa

Otevřená tepenná duče (PDA)

VROZENÉ VÝVOJOVÉ VADY KVS

S pravolevým zkratem – **CYANOTICKÉ**

Příklady:

- Fallotova tetralogie (pentalogie)
- Transpozice velkých cév
- Hypoplastické levé srdce
- Trikuspidální atresie

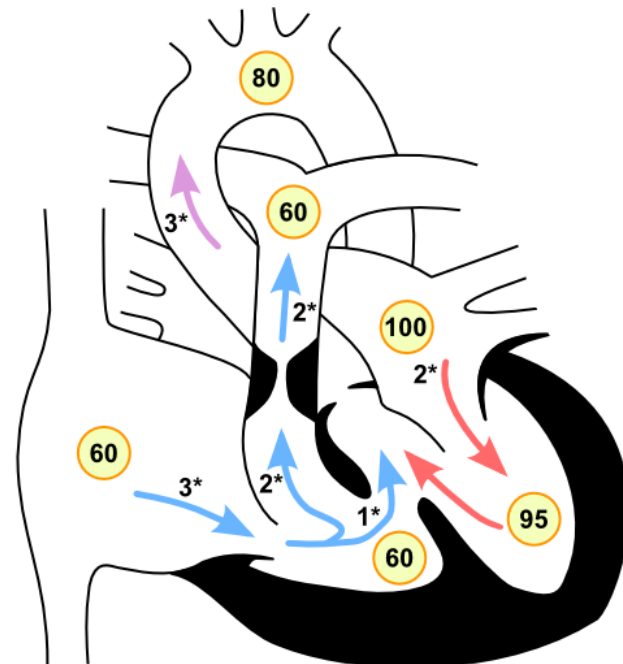
(a) Peripheral cyanosis (©iStockPhoto)

(b) Central cyanosis (source:[9])

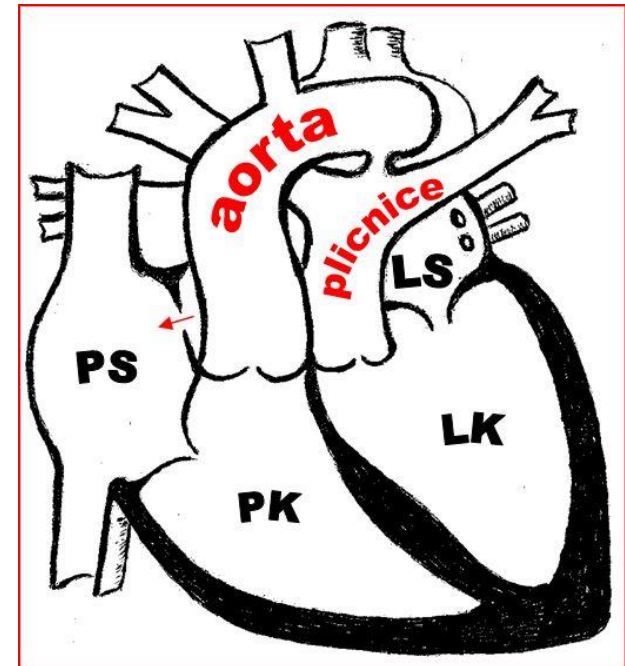
Peters, Peter & Delbressine, Frank & Feijs, Loe. (2014).
Designing preterm neonatal cyanosis simulation.

Fallotova tetralogie

XX - saturace krve kyslíkem *průtok krve [litr/min/m² povrchu těla]

Transpozice velkých cév

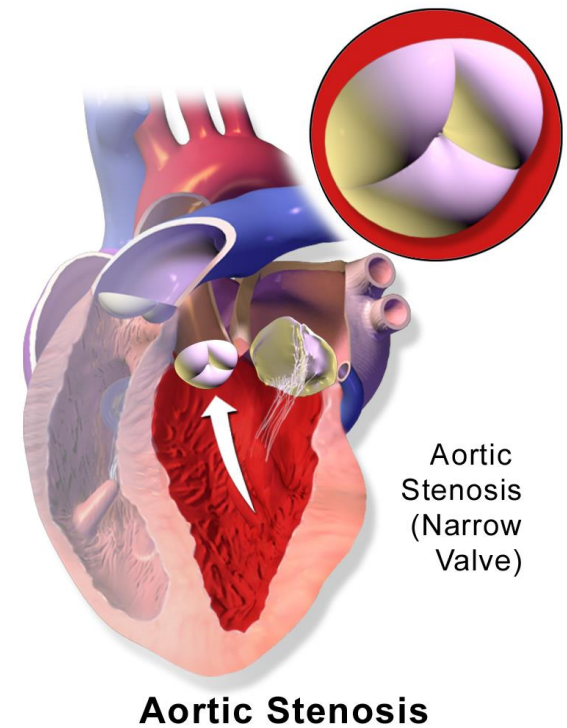
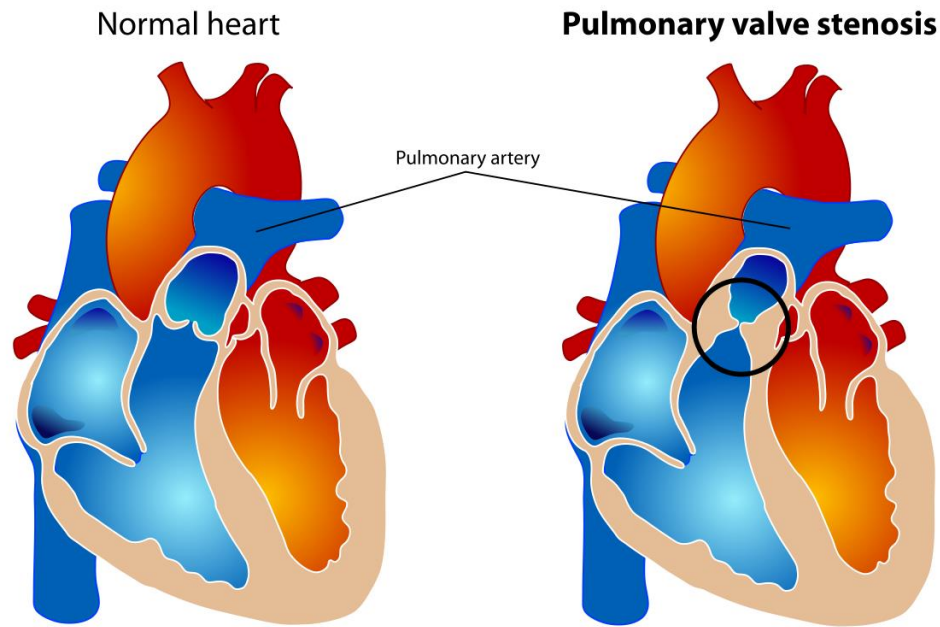

VROZENÉ VÝVOJOVÉ VADY KVS

Bez zkratu

Příklady:

- Stenóza plicnice
- Aortální stenóza

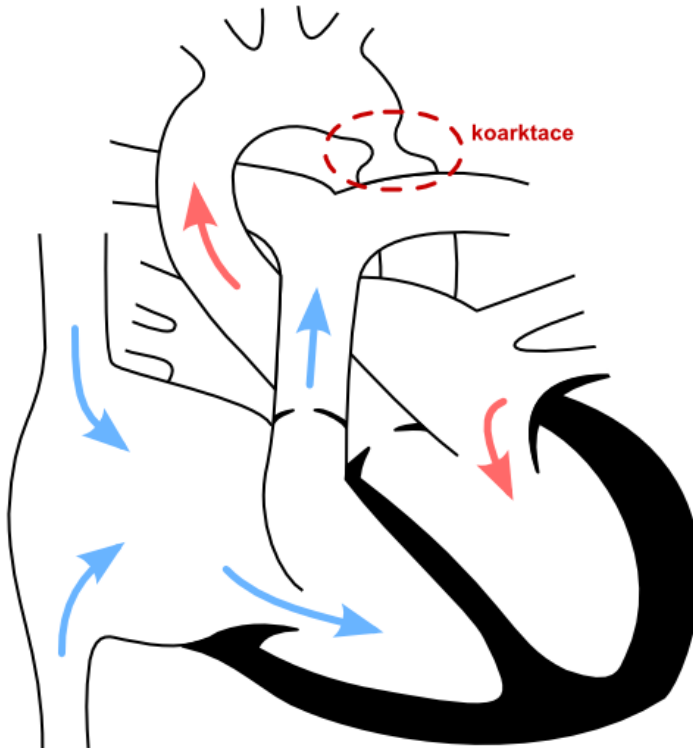
VROZENÉ VÝVOJOVÉ VADY KVS

Bez zkratu

Příklady:

- Koarktace aorty
- Akardie
- Dextrokardie
- Ektopické srdce

Koarktace aorty

<http://www.fetalultrasound.com/online/text/1-026.HTM>

Akardie

Ectopia cordis

VROZENÉ VÝVOJOVÉ VADY KVS

Další studium:

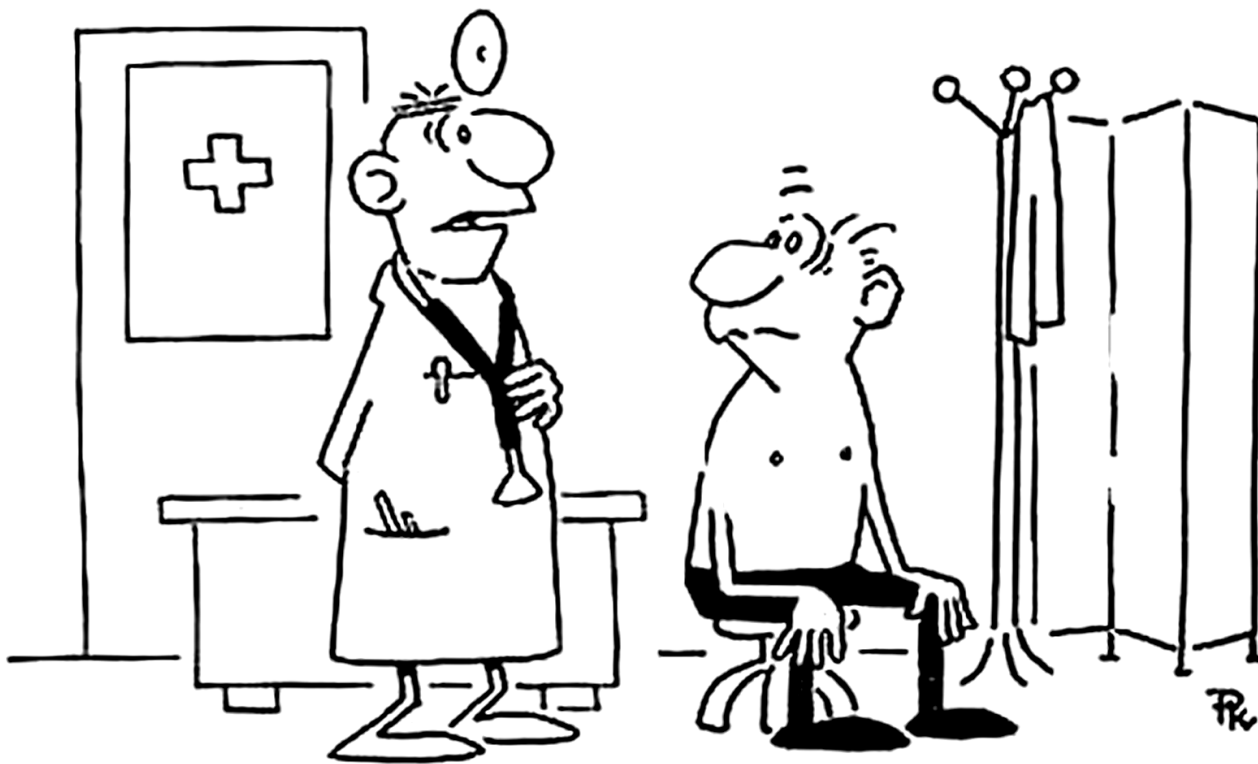
https://www.youtube.com/watch?v=DrgUSGvL_4Q

<https://www.youtube.com/watch?v=IBGUtiBp8k8>

<https://www.youtube.com/watch?v=HbUrfLgE2FE>

<https://www.youtube.com/watch?v=C0Gb-yScjSk>

Děkuji za pozornost

„No, já bych začal tou dobrou zprávou. Bude se o vás psát v lékařských sbornících.“